

Madártávlat

Madártani és természetvédelmi folyóirat

2016
nyár

**2016 emlősei:
a denevérek**

**A Hopp Ferenc
Madarásztábor**

**Kuvikvédelem
Magyarországon**

**Érdekes
madárfészkelések**

Madárodúk és etetők, madáreleség, ajándéktárgyak, festmények, CD-k, madaras könyvek, játékok széles választéka az MME Természetbarátok boltjában!

Az Opticon távcsövek és spektívek forgalmazását megkezdtük!

Boltunkban már bankkártyával is lehet fizetni!

Boltunk kínálata folyamatosan bővül! Ismerkedjen meg teljes választékunkkal, látogassa meg a www.mme.hu/bolt honlapunkat!

Termékeink megvásárlásával madárvédelmi munkánkat segíti!

KIADJA

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
(MME) közhasznú társadalmi szervezet
„A madárbarát Magyarországot!”
1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel.: (06-1) 275-6247 • Fax: (06-1) 275-6267 • www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ
Ujhelyi Péter

MUNKATÁRSÁK

Ács László • MME Bolt
Bajor Zoltán • gyakorlati madárvédelem
Bodnár Katalin • társadalmi kapcsolatok
Drexler Szilárd • természetvédelem
Hadarics Tibor • faunisztika
Halpern Bálint • kétlélű- és hüllővédelem
Haraszthy László • madártan
Horváth Márton • ragadozómadár-védelem
Karcza Zsolt • Madárgyűrzési Központ
Kincses László • környezeti nevelés
Lendvai Csaba • helyi csoportok
Madas Katalin • BirdLife-partnerek
Nagy Dénes • területvédelem
Nagy Károly • Monitoring Központ
Orbán Zoltán • Madárbarát kert
Vásóny Petra • Marketing

TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓK

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Csőrgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, kutatóprofesszor)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növénytan Tanszék)
Papp László (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

FOTOGRAFIAI TANÁCSADÓK

J. Artyuhin • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
• **Imre Tamás** • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs** •
Lóki Csaba • **Máté Bence** • **Nehéz László** •
• **Novák László** • **Streit Béla** • **Suhayda László** •
Vizúr János

GRAFIKUSOK

Kókay Szabolcs • **Matyikó Tibor** • **Zsoldos Márton**
TÖRDELÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS
Netraw Kft.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR

Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS

Harangi István

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ

Schmidt Egon

FELELŐS KIADÓ

Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS

Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ

Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

TÁMOGATÓNK

A címlapon: Barna hosszűfűlű-denevér
(**Csorba Gábor** felvétele)

Madárvédelem és gazdálkodás

Azt gondolom, hogy Magyarországon madarakat védeni a legnagyobb földhasználó, a mezőgazdaság szereplői nélkül nem lehet. Az idei év madara, a haris védelme is csak a gazdálkodók segítségével oldható meg. Vizsgálatainkkal folyamatosan kimutatjuk, hogy a mezőgazdasági területekhez kötődő madárfajok állománya vészjóslóan csökken. Ezzel a tendenciával sikerült lemásolnunk a Nyugat-Európában az 1980-as években bekövetkezett trendet. Hiába láttuk előre a problémát és hívtuk rá fel a figyelmet. Nem tanultunk mások hibájából.

A hatások mérséklésében, megállításában és reménybeli visszafordításában kiemelkedő szerepe lehet az agrár-környezetgazdálkodási támogatásoknak. Sikerült kimutatni, hogy ahol nagyobb arányban vesznek részt a gazdálkodók ilyen programokban, ott a csökkenés enyhébb, azaz van hatása az intézkedéseknek. Ezen tudás birtokában még inkább próbáltuk segíteni azt a folyamatot, hogy minél több gazdálkodó kapcsolódhasson be a programba. Kiadványokat készítünk, tájékoztatókat tartottunk és próbáltuk folytatni a madárbarát gazdálkodást népszerűsítő tevékenységeinket. Sajnos úgy tűnik, hogy a támogatásokat elosztó kormányzati szereplők azt gondolták, hogy más szempontok fontosabbak, és a madárbarát gazdálkodóink, akik hajlandóak lettek volna komolyabb vállalásokat tenni, csak kevesebben juthatnak támogatáshoz, mint korábban. Nem elég, hogy nem tanultunk mások hibájából, de a hiba kijavítására kezünkben lévő eszközt is elhajítjuk?

Nem tudom, hogy sikerül-e meggyőznünk a döntéshozókat, hogy változtassanak ezen a döntésen és általában a támogatási gyakorlaton. De azt tudom, hogy nem állhatunk meg. Meg kell tennünk mindent, hogy hazánkban és egész Európában megváltozzon a mezőgazdaság. És ebben partnereket kell találnunk a gazdálkodók körében. Együtt kell dolgoznunk, hogy ne csak a támogatások hatására, hanem önmaguktól is fenntarthatóbban, természetbarát módon gazdálkodjanak.

Mi itt az egyesületnél ennek szellemében folytatjuk a munkát és keressük madárbarát gazdálkodóinkat, akikkel közösen védhetjük meg a füstű fecskét, a mezei pacsirtát, a szalakótát, a harist és társait, és egyúttal teremthetünk a jövő generációi számára egy élhetőbb tájat, egy „madárbarát Magyarországot”.

Halmos Gergő

A TARTALOMBÓL

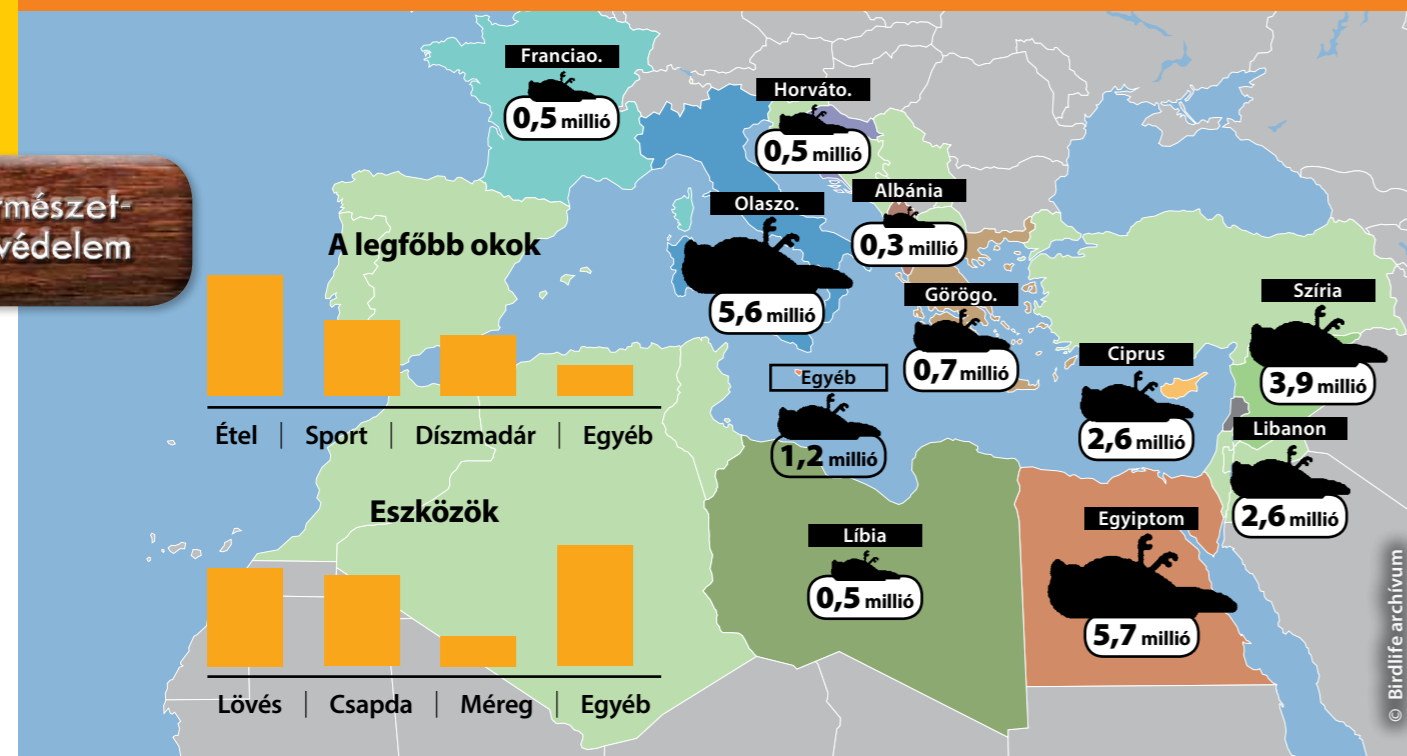
	Mediterrán madármészárlás	4
	Az év emlősei: a denevérek	10
	Hopp Ferenc Madarásztábor	26
	Kuvikvédelem Magyarországon	34
	Füstű fecskék vizsgálata Fejér és Veszprém megyében	37
	Érdekes madárfészkelések	41

A Madártávlat korábbi lapszámait letölthetők honlapunkról:
www.mme.hu/madartavlat_magazin

Mediterrán madármészárlás

AZ ILLEGÁLIS MADÁRMÉSZÁRLÁS TÉRKÉPE A MEDITERRÁN TÉRSÉGBEN

Természetvédelem

AMADÁRTANI SZERVEZETEK VILÁGSZÖVETSÉGE, a BirdLife, partnerszervezeteinek segítségével elkészítette az első olyan átfogó tanulmányt, amely a Földközi-tenger térségében történő illegális madárbefogások mértékét vizsgálja. Az eredmény kétségbeesítő. A védelmi státus ellenére a madarak illegális befogása és pusztítása továbbra is riasztó szinten és nem fenntartható mértékben történik. Az évente megölt madarak száma 25 millióra becsülhető.

Egyes országokban, mint Ciprus, Szíria és Egyiptom, évente több mint kétmillió madarat lönek le, fognak meg enyvvvel vagy más csapdával. Az Európában egykor tömegesen előforduló vonuló énekesmadarak közül 40 faj egyedszáma folyamatosan csökken, egyes fajoké zuhanórepülésben van, számos faj pedig el is tűnt korábbi elterjedési területeinek nagy részéről.

A madaraink biztonságosabb vonulási útvonalakat érdemelnek. Ahhoz, hogy megbirkózzunk a feladattal, erőfeszítéseinket megskorozva kellene a legproblémásabb

helyszínekre összpontosítani, emellett hatékony és jól összehangolt helyi és nemzetközi összefogásra lenne szükség.

Halál a Níluson

Egyiptomban éves szinten kb. 5,7 millió madár esik az illegális vadászok áldozatául, így vitathatatlannal ez a Földközi-térség legveszélyesebb országa a vonuló madarak számára, amelyek egy része a fürjek

részére legálisan kirakott csapdákkal végzi.

A csapdázásra és vadászatra létrehozott jogszabályok bonyolultak, a vadászok számára is sokszor nehéz értelmezni.

Egyes területeken, amelyek földrajzi elhelyez-

kedésük miatt különösen sok vonuló madarat vonzanak, kiemelten magas az illegális befogások száma. Ide tartozik a Nílus deltájánál található El Manzala, amely a három, illegális madárbefogás szempontjából legproblémásabb területek egyike a Földközi-térségben. A madarakat piacokon és éttermekben árulják szerte Egyiptomban. A helyi és nemzetközi madárvédelmi szervezetek megállapodtak, hogy egy akcióterv keretében érthetőbbé teszik a vadászattal kapcsolatos jogszabályokat és felvilágosítják a helyi lakosságot az illegális vadászat hatásáról.

Hegyek között, völgyek között

A becslések szerint az EU országai közül Olaszország áll a „dobogó élen” az illegális madárpusztítások illetően, amit az éves szinten leölt kb. 5,6 millió madárnak „köszönhet”.

Az Olaszországban rendszeresen előforduló 348 faj 43%-a kerül csapdába, vagy puszkacsövek elé.

Az országban mind a vadászat, mind az orrvadászat hosszú múltra

tekint vissza. Annak ellenére, hogy törvények szabályozzák a madarak vadászatát, a probléma nem szűnt meg. Bár az egész országban elterjedt az orrvadászat, Brescia tartomány (Észak-Olaszország), a Pó-folyó deltája és Szardínia kiemelt helyeknek számítanak. Az Alpokban főleg hurokcsapdákat alkalmaznak, amelyekben a madarak nagy része szomjan hal vagy végkimerültségben pusztul el. A hálóra akadt vonuló madarakat más madarak csalogatására használják fel úgy, hogy a befogás után sötét helyre kerülnek, a napfényre csak ősszel engedik ki őket. Ez összezavarja a madarakat, azt hiszik, hogy tavasz van és nász-éneklésbe kezdenek, ezzel további madarakat vonzva a csapdákhöz.

A Szardínián elfogott madarak éttermek és privát megrendelők asztalán végzik.

Olaszország erdei pintyék, réti pityerek és énekes rigók tízezrei számára jelenti a végállomást. A BirdLife olaszországi szervezete más civil szervezetekkel összefogva akciótervek kidolgozásával és a lakosság tájékoztatásával próbál véget vetni a madármészárlásoknak.

Káosz egy fontos vonulási útvonalon

Szíria a világ második legfontosabb vonulási útvonalán fekszik. A jelenlegi politikai helyzet miatt a vadászati törvények nem számítanak, így az ország ideális gyűjtőtégléje a régió orrvadászainak. A vadászat mindig is tradicionális időtöltés volt, de mostanra széleskörűen elterjedt és a fajokat válogatás nélkül

lövők. Általánosságban elmondható, hogy a drasztikus állomány-csökkenés minden állatfajt érint, nem csak a madarakat. Az országban vadászati tilalom van, de a törvények betartatásának hiánya rengeteg amatőr puszkást eredményezett, akik nincsenek tisztában sem a vadászat alapjaival, sem pedig az alapvető vadászati etikával. A madarak vadászata így nem

egyes területeket érint csupán, hanem országos probléma. A barátposztáták, mezei posztáták és mezei pacsirták a leggyakoribb áldozatok.

A madarakat élmezési célra lövik, de a „sport” és a háziállattartás is szerepel az okok között. A ragadozómadarakat kitömés céljára fogják be, a sólyomfélék pedig a környező országokba kerülnek solymászati célból. A BirdLife szíriai egysége ugyan aktívan próbál fellépni a témában, de más országokkal ellentétben Szíriában sokáig nem léteztek olyan nemzeti vagy helyi vadásztársaságok, amelyek a fenntartható vadászatot részesítik

Békászó sas

nék előnyben. Reményre adhat okot azonban, hogy az utóbbi években létrejött néhány olyan vadásztársaság, amely figyelembe veszi a fenntarthatóságot.

Amatőr vadászgeneráció a vadászati törvények késedelme miatt

Libanon, Szíriához hasonlóan, a vonuló madarak számára stratégiai fontosságú helyen fekszik. Az orrvadászat az egész országot érinti, szinte megszokottá, népszerű időtöltéssé vált. Ennek évente átlagosan 2 600 000 madár látja kárát.

Kalandrapacsirta

Kb. 327 madárfaj fordul elő rendszeresen Libanonban, ezek 59%-át pusztítják el a vadászok jelentős mennyiségben. 2004-ben, hosszú késedelem után végre elfogadták a vadászati törvényeket, de újabb 8 évet kellett várni, mire 2012-ben hatályba lépett. A tisztázatlan jogi szabályozás oda vezetett, hogy tapasztalatlan orrvadászok számolatlanul lövik a madarakat, ráadásul évente kb. 400 ember hal meg vadászbalesetben. Modern eszközöket, mint pl. a hangbejártást, köd-

Kerti sármány

hető” kategóriában van, habár számuk emelkedik. Más országokkal összevetve, Görögországban kevesebb madár kerül a tányérra, az orvvadászok inkább a sport vagy az állatkereskedelem miatt ölnek vagy csapdáznak.

A Görög Ornitológiai Társaság már számos esetben vitte bíróság elé az illegális vadászokat, a témával kapcsolatos kampányok jelenleg is futnak.

Hivatkozás a hagyományokra

Franciaországban évente kb. 149 000 és 895 000 közötti madár pusztul el az orvvadászatnak köszönhetően. A hagyomány nevében számos régióban hunynak szemet az illegális csapdázások felett, mely a legelterjedtebb vadászati mód Franciaországban. Az illegális vadászat az országban kimutatott 349 faj 32%-át jelentős mértékben érinti. Az erdei pintyek, a vörösbegyek és kerti sármányok közül kerül ki a legtöbb áldozat.

A kerti sármány drága ínyencség, beavatási ceremóniákon ették évszázadokon keresztül. A törvénytelen ellenére a faj befogása még mindig tolerált. Az elmúlt 10 évben a francia BirdLife (LPO) évente végzett ellenőrzést Landes megyében, ahol a legtöbb csapdázás történik. Adatgyűjtést is végeznek a csapdák helyszínéről és számáról, a helyi rendőrségen 2015 márciusában feljelentést is tettek. Az Európai Bizottság értesítette az LPO irodát, hogy további bizonyíték benyújtásáig a panaszukkal nem foglalkoznak. Az LPO válaszul további adatokat bocsátott rendelkezésre, a szervezet most várja a Bizottság visszajel-

Fürj
Jobbra:
Erdei pinty

van a barátposzáta, az énekes rigó és a kis poszáta. A célfajokon kívül elfogott madarak nagy része megsérül vagy azokat is megölik.

A madarak védelmére akcióterv készült, továbbá az éttermekben felszolgált illegális csemegékről az iskolákban és az egyetemeken figyelemfelkeltő kampány folyik.

Sportos görögök

A Görögországban orvvadászok által megölt madarak száma évente átlagosan 704 000, a 345 madárfaj 32%-át ez jelentősen érinti. Görögország dobogós helyen áll a vadgerlék illegális lelövésében, továbbá rengeteg tengelic, csicsörke, zöldike és szikipacsirta végzi kalitkában. Az ország szintén az első három között van, ha az illegálisan lelőtt borzas gödények számát nézzük. Az európai populáció nagy része Görögországban él, a Természetvédelmi Világszövetség Vörös Listája szerint a faj a „sebez-

© Birdlife archívum felvételei

Mezei pacsirta
Jobbra:
Vadgerle
Lent:
Énekes rigó

zését. A Madármészárlás elleni Bizottság rendszeresen támogatja az LPO-t ebben az ügyben.

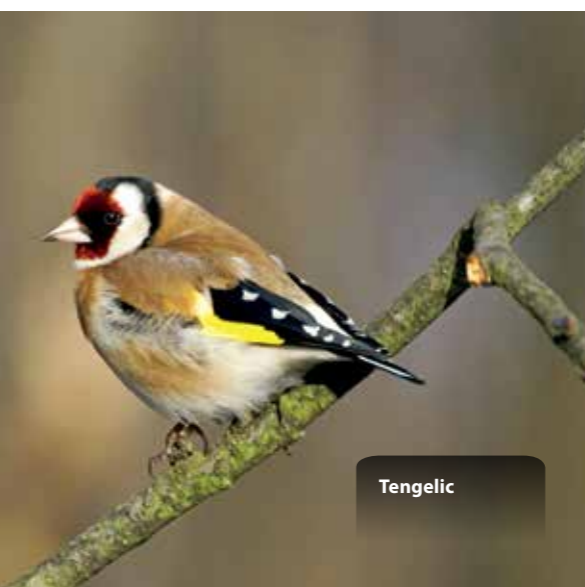
Veszély a Balkánon

Horvátországban évente átlagosan 500 000 madarat ejtenek el az orvvadászok. Az országban előforduló 306 faj 32%-át érinti jelentősen az illegális vadászat, ezek közül különösen a szárcsák állományára van nagy hatással. A legnagyobb problémát a vadászati szezonban alkalmazott illegális módszerek jelentik, a fürjeket és a vízi szárnyasokat például hanggal csalogatják a csapdákhöz. A fürjek vadászati ideje túl korán kezdődik, így a madarak a költési időszak végén már lőhetőek.

Egyes területeken az illegális, vagy véletlenszerű lelövés a szirti sasokat sem kíméli. A horvát BirdLife iroda ismeretterjesztéssel és monitorozással tesz az ügy érdekében, továbbá a vadászokkal is együttműködik, hiszen a vadászok egy része támogatja az orvvadászat elleni fellépést.

A törvényen kívüli

Líbiában a becslések szerint évente kb. félmillió madarat ölnek meg illegálisan. A Földközi-térség országai közül Líbia az egyetlen, ami nem rendelkezik semmilyen vadászatra vonatkozó jogi szabályozással. Az ország élen jár a galléros tűzok orvvadászatában, a faj

Tengelic

a Természetvédelmi Világszövetség Vörös Listája szerint a „Sebezhető” kategóriában van. Az elejtett madarak száma az elmúlt 10 évben jelentősen megnövekedett, mivel a polgárháború miatt a fegyverekhez könnyebben lehetett hozzájutni. Az országban az illegális vadászat elsősorban élelmezési célokat szolgál, a lelövés gyakoribb a csapdázásnál. A Líbiai Madárvédelmi

Egyesület (LSB) a líbiai és egyiptomi kormányokkal együttműködve közös stratégia létrehozásán dolgozik. A 2011 óta működő LSB ismeretterjesztő kampányokkal hívja fel a figyelmet a problémára, ám törvények hiányában nem tudják megakadályozni az orvvadászatot.

A fajok kétharmada pusztul el

Albániában évente kb. 265 000 madár esik az orvvadászok áldozatául, ami kevesebb, mint a fent felsorolt országokban, de elég ahhoz, hogy ezzel bekerüljön az első tíz közé.

Az országban előforduló 296 faj 32%-a végzi orvvadászok áldozataként. A fekete rigókat és mezei pacsirtákat lelövik, míg a tengeliceket csapdazzák nagy mennyiségben. Az esetek előfordulásának ugrásszerű növekedése miatt az albán kormány átmeneti vadászati tilalmat vezetett be, amely 2014 márciusában kezdődött és 2016 márciusáig tart. Valószínűleg ennek eredményeképp az országban némiképp csökkent az orvvadászat.

A BirdLife szakanyagai alapján összeállította:
Vásony Petra

hálókat és éjjeli erős fényforrásokat is bevetnek a madarak tömeges befogása érdekében. Fürjek, kalandrapacsirták és barátposzáta végzik itt tömegesen.

A csapdázók kincses szigete

Ciprus Famagusta nevű kerülete tűnik a Földközi-térség legnagyobb bűnösének, ami a madarak illegális vadászatát illeti. Ciprus kulcsfontosságú pihenőhely a Földközi-tengert átszelő madarak számára. Sajnos a szigeten vannak olyan régiók, melyeket a madarak előnyben részesítenek, így megkönnyítik az orvvadászok dolgát. A csapdázást 1974 óta törvény tiltja, de ezek senki sem törődik. A csapdához vagy hálókhoz madárhangok lejátszásával csalogatják oda a madarakat, amelyek csemegéket végzik a tehetősebb „ínyencek” tányérján. A legkedveltebbek között

Fogd szaván a harist!

Az év
madara

© Andy Hay felvételei (rspb-images.com)

ARISZTOTELESZ ÉS SEVILLAI Isidor antik tanítók nyomán elterjedt hiedelem volt, hogy a héja rögtön lecsap a közeledő vonuló fűrjek elsőjére, de a fűrjek – hogy egyikük se legyen első – más fajba tartozó madarat választanak vezérül: a harist. Innen való az ógörög ortügométra név (=fűrjanya; értsd: fűrj elöljáró / fűrjkirály). Pák Dienes, nagykarolyi gazdasági felügyelő írta 1829-ben a *Vadászat-tudomány* című művében, hogy „[n]émelyek azon hiedelmük, hogy a fűrjeket költözködésük alkalmával haris vezetné”. A *fűrjkirály* és *fűrjanya* nevek Vajda Péter 1841-ben kiadott, Georges Cuvier, francia természettudós művét magyarra átültető, *Az állat-ország fölösztva alkotása szerint* című könyvében is szerepelnek azzal, hogy madarunk „a fűrjekkel érkezik és megy el”. Olvasott parasztagdák is beszéltek *fűrök királya*-ról, *fűrjkirály*-ról. Népünk a libocot (bíbicet – *Vanellus vanellus*) vélte a fűrjek második hűségese vezérének. E kép-

Rendkívül rejtett életmódja miatt csak ritkán látható. Költési időben nappal is, de főként alkonyattól hajnalig annál inkább hallható: így felfogásunk szerint szaván fogják a harist, azaz hangjával árulja el hollétét

zetekből nőtt nevek mai napig élnek: pl. német *Wachtelkönig* = fűrjkirály, olasz *Re di quaglie* = fűrjek királya és spanyol *Guión de Codornices* = fűrjek vezére.

Bár nagy úton röpülve érkezik a telelésből, mintha megunna röpülni, mert ittlétekor alig szorítható szárnya. Oldalról lapított,

vízszintesen tartott testtel és előre nyújtott nyakkal szalad a rétek, gabonatáblák növényzsalainak sűrűjében. A *fű viselő madár* név 1590-ből 'fűben élő madár' jelentésű. Lépkedés közben olyan, mintha felegyenesedve járó fűrj volna. Nyakát fölfelé nyújtogatva kémlel. Ezekre utal a *magas fűrj*.

Miskolczi Gáspár 1702-ben kiadott, *Egy jeles vad-kert* című könyvében *fűrjek örege*-ként jön elő. Ez egyszerre utal nagy, majd két fűrjnyi méretére (öreg = maga nemében nagy > öregapám = nagyapám; Heszükiosz, görög nyelvész is nagy-méretű fűrjként jellemezte madarunkat 5-6. századnak tartott lexikonjában) és a fűrjeket tapasztalt öreg (= fűrjnagy) módjára vezetni hitt szerepére (vö. hadnagy = hadvezető).

Rendkívül rejtett életmódja miatt csak ritkán látható. Költési időben nappal is, de főként alkonyattól hajnalig annál inkább hallható: így felfogásunk szerint szaván fogják a harist, azaz hangjával árulja el hollétét. Közmondásainkban, népdalainkban szinte csak hangjával szerepel. Főleg éjjel kiáltozik, mint egykor az örök a tűztoronyból:

Éjfél ütött már az óra ...! Tűzre, vízre vigyázzatok ...! Ezért kapta *ör-madár*, *örmadár* (Feldwächer = mezőőr) és *őmadár* (r nélkül) nevét.

Manapság kivételes szerencsével hallható erős, élesen recsegő, párosával adott, a villanyszikra harsához hasonló *krrrt krrrt / kreksz kreksz* hangja, miről az ógörög *krekosz / kreksz / kreké*, latin *crex* és angol *crake* neveket kapta. A forráság óráiban hallgat, de alkonyatkor hersegni, harsogni, harsolni kezd. Hol innen, hol onnan harsan szava a gabonavetésben (angol *corncrake* = haris > tkp. gabonában kerregő), amiért azt gondolnánk, hogy biztosan több madárral van dolgunk, pedig csak egy példány kiáltozik ide-oda inálva. A Tisza mentén papírba tekert fésűn utánozzák e tojóhívó és körzetjelző hangot. Találó hangfestő nevei: *kétkés* (Munkács és Beregrákos vidéke; Baranya m., Pécs; Ormánság), *két-kés* (Pécs környéke) és *kétkes-madár*.

A *kreksz* nem csupán a kiáltás természetes hangzását érzékelteti, hanem alapvetően egyenetlen, szakadozott, váltakozó, ismétlődő jellegű fejez ki. Arisztotelész, Hérodotosz, Arisztófanész és Élianosz antik íróktól tudjuk, hogy a *kreksz* nevet más madarakra is használták, melyekre – hihetőleg szintén szakadozott hangoskodásaikra nézve – illett. A *herreg / herseg / hersel*, mély hangon

harrog / harsog / harsol mind egy hang többszörös ejtését fejezik ki, s ami harrogó, az haros / haras / haris (vö. lapos = lapis). Harsogó, recsegő, reszelő, vagyis a levegőt erősen reszketető szaváról kapta a *haris* és *haras* (1395-ből) elnevezést. Változatai: *harisz* (Győr m.;

Szamoshat), *háris*, *hars* (Nógrád m., Ipolyvece; Alföld), *hors* (Zemplén m.; Tisza melléke), *harismadár*, *hars-madár* (Horgos) és *harsmadár*. A Barkóságban a haris nyekergő fűzfatrombita, s aki ilyennel trombitál, az harsol = érdes, erősen rezgő hangon harsonázik. Szamoshatón a nagybeszédű ember neve haris, minthogy szólásával sűrűn szakítja meg a csendet (Szajas, mint a haris.). Madarunk is bőbeszédűsége miatt *csacsogó haris*. Az Ormánságban a mérges, pattogó beszédűnek mondjuk: Csak ne beszéljön ked olyan harissan! A rossznyelvű nyelve éles, mint a harisé. Angolul *harsh* érdeset, durvát, reszelőset, rikácsolót > “harsh-ány”-at jelent. Minden, ami harrog (>harkály) / herreg (>kutya, midőn morog) / hörrög (>a rossztüdejű ember hörög) / horrog (>a holló korrog) / hurrog (>a hurosmadár = rigó remegőt szól), az nem sima, egyenetlen, folyó, hanem érdes, reszelős, recsegős, tehát egymás után sűrűn ismétlődő hangok formájában szól. Madarunk a réteken recseg, mire nézve a németek

Wiesenschbacher-nek nevezik (=rétirecsesgő).

A *közönséges haris* elnevezés arra utal, hogy nemzetségének ez a törzsalakja. Élnek más nemzetségbe sorolt harrogó, gurrogó > harrisoló madarak is, pl. Dél-Amerikában a szinte darumód gurgulázó *Porzana*

albicollis (angol nevén ash-throated crane > tkp. szürketerkű kerregő). Harisunk a guvatfélékhez tartozik – innen a *haris guvat* név (=harsoló guvatféle madár) –, de a guvattól eltérően víztől távolabbi berkekben, mezőgazdasági területeken is megtelepszik, bár nem jószántából, hanem a természetes létfeltételeit biztosító élőhelyek megrikkulása miatt. „[A] haris madár a még le nem aratott gabonaszalák tövében, elébb-elébb szalad, a mint hallja a sarló vagy a kasza harsogását. Kerítsd a harist! halljuk újra meg újra, mig elérnek a föld szélére (...).” – írja Benedek Elek *A magyar nép múltja és jelene* című könyvében. Amíg az utolsó szárazakat le nem vágják feje fölül, fel nem rebbent: akkor viszont nyilallva húzott a legközelebbi rejtékig. A *kösmes* (Göcssej; Zala m., Csatár) arra céloz, mintha az aratókhoz így szólna: *Köss, mess!, Mezsd! Mezsd!* (Győr m.). *Berékmeccő*-nek (Zala m.) és *régi haris*-nak tartózkodási helye és jellegzetes hangja miatt hívták.

Halmágyi Csaba

Az év emlősei: a denevérek

Ami nem madár

© Forrágy Csaba

ADENEVÉREK HELYZETE REJTETT életmódjuk, illetve a tanulmányozásukhoz szükséges különleges módszerek és a kutatások hiánya miatt sokáig rejtve maradt, napjainkban azonban már egyértelműen látjuk, hogy az emberiség okozta bioszféra-krízis ezt a csoportot sem kerülte el, és a fajok jelentős része veszélyeztetett helyzetbe került.

Hazánkban is komoly változások történtek az elmúlt évtizedekben, az erdőművelésben alkalmazott módszerek átalakulása, a rovarirtó szerek és egyéb kemikáliák (pl. fakonzerválók) elterjedése, illetve a legjelentősebb szálláshelyként szolgáló barlangok intenzív turisztikai hasznosítása óriási nyomást gyakorolt a denevérállományokra. A további állománycsökkenés megakadályozása érdekében sürgős feladataink vannak, melyek között a károsító hatások részletes feltárása, a szakmai eredményekre épített védelmi beavatkozások számának jelentős növelése, illetve

Az épületekben megtelepedő denevérek megóvása a társadalom szélesebb rétegeinek felelőssége és lehetősége
Jobbra: Szürke hosszúfülű-denevérek

a társadalmi bázis kiszélesítése a legfontosabbak. Ahhoz azonban, hogy eredményesek lehessünk, nagyon jól kell ismernünk az egyes fajok élőhelyi igényeit és elterje-

becsülést kapnak ezek a rendkívül érdekes és kedves, az emberek többsége által azonban még mindig ellenszenvesnek tartott állatok. Az elmúlt években nagyon sok

© Boldogh Sándor

dését, de új védelmi módszerekre, illetve hatékony ismeretterjesztésre is szükség van.

2016-ban a denevérek lettek az év emlősei, ennek eredményeként talán nagyobb figyelmet és meg-

denevérekkel kapcsolatos új tudományos ismeretre tettünk szert, a Madártávlat olvasóit azonban jobban érdekelhetik a gyakorlati védelem hazai lehetőségei és eredményei, ezért a „denevérek éve”

Patkósdenevérek vegyes kolóniája (kereknycgű és nagy patkósdenevérek)
Jobbra: Kis patkósdenevér

© Boldogh Sándor

© Forrágy Csaba

apropóján készült írásunkban inkább ezzel a kérdéskörrel foglalkozunk.

A denevérvédelem hazai prioritásai és kihívásai

A hazánkban eddig kimutatott 28 denevérfaj élőhelyi igényei, illetve ebből következően megőrzésük lehetőségei, jelentősen különböznek egymástól. Amíg az erdő- és barlanglakó fajok védelme inkább a szakmai szervezetek és gazdálkodók együttműködését és munkáját kívánja, addig az épületekben megtelepedő denevérek megóvása a társadalom szélesebb rétegeinek felelőssége és lehetősége.

Egy épületlakó állomány esetében egyetlen jól irányzott védelmi beavatkozás komoly eredményeket hozhat, az erdőlakóknál sokkal összetettebb és nehezebb ez a kérdés. Esetükben az erdők megfelelő állapotban tartása (védelme) vezet csak eredményre, amit leginkább az erdőgazdálkodási tevékenységek

© Forrágy Csaba

Csonkafülű denevérek
Lent: Közönséges késeidenevér

szabályozásán keresztül lehet és kell megvalósítani. Az erdei fajok (pl. nyugati piszedenevér, nagyfülű denevér) faodvakban, illetve a leváló fakéreg-lemezek alatt bújnak meg, és a ragadozók, paraziták elkerülése érdekében nagyon gyakran, akár naponta, búvóhelyet váltanak. A szálláscserék miatt egy szülőkolónia hosszú távú fennmaradásának alapfeltétele, hogy alkalmas helyek hálózata álljon rendelkezésre, ehhez azonban a folyamatos erdőborítást biztosító, szerkezetében természetszerű, őshonos fafajokból álló, vegyes korösszetételű erdőket fenntartó erdőgazdálkodás szükséges. Ez az elvárás ma nagyon sok erdőterületen – legyenek azok akár védettek is – egyáltalán nem valósul meg. Persze nagyon fontos lenne az is, hogy egyes erdőknek teljes érintetlenséget biztosítsunk.

A hazai barlanglakó denevérfajok szálláshelyi lehetősége és szokása jelentősen átalakult napjainkra, az állományok többsége mesterséges szálláshelyekre szorult át vagy önként költözött oda. Az új szálláshelyek (pl. padlások, tornyok) a barlangoknál kedvezőbb mikroklímátikus feltételeket biztosítanak az alapvetően melegigényes denevéreknek, a mesterséges adottságok miatt azonban rendkívül kiszolgáltatottak itt az állatok. Az elmúlt évek kutatásai új károsító hatásokat is feltártak (pl. klímaváltozás, díszkivilágítás), melyek ellen új típusú módszerekkel is csak nehezen lehet védekezni. A biztonságos szálláshelyek maximális védelme mellett ezért fontosnak tartjuk azt is, hogy minél több padlás- és toronylakó denevérállományt a hosszú távon fenntartható,

© Estók Péter

© Boldogh Sándor

kevesebb társadalmi konfliktussal terhelt nem közösségi hasznosítású épületekbe, illetve felszínalatti szálláshelyekre (barlangokba, stabil bányatárókba) próbáljuk át-, illetve visszairányítani. Ez már csak azért is nagyon indokolt, mivel az érintett fajok közül néhány (pl. kereknyergű és nagy patkósdenevér) hazai és globális szinten is a leginkább veszélyeztetettek közé tartozik. A hajdani barlanglakó fajok esetében azonban ez több ok miatt is nehéz feladat. Egyrészt ezek a denevérek nagyon igényesek a szálláshelyek adottságaival szemben (pl. méretes berepülő-nyílásokra és teljes zavartalanságra van szükségük), másrészt a helyhűség (filopátia) nagyon erős náluk. A szálláshelyek a múltban is szét-szórtnak és ritkán helyezkedtek el, ezért a születési helyhez történő ragaszkodás túlélést biztosító stra-

tégiaként rögzült náluk, ez viszont azt is eredményezi, hogy a szállások generációról generációra továbböröklődnek. Ez a korábban előnyös adottság azonban ebben a gyorsan változó világban már kifejezetten hátránnyá vált. Szálláshelyváltást az eredetileg faodvakhoz kötődő fajok esetében

A hosszúsárnyú denevér specializált életmódú, a barlangokhoz erősen kötődő faj
Lent: Ultrahangok segítségével a denevérek a vak-sötét barlangokban is kiválóan tájékozódnak

© Forrágy Csaba

is tapasztalni, az utóbbi évtizedekben jelentős egyedszámban költöztek be panelépületek réseibe denevérek, különösen rőt koraidenevérek és különböző törpedenevér-fajok. A panelszige-

telési programok során azonban megszüntetik a réseket, amivel akár tömeges denevérpusztulást is okozhatnak, ha nem megfelelő módon végzik azt el. Hosszú távon is megnyugtató és reális stratégia sajnos egyelőre nincs ebben a kérdéskörben. A kidolgozott denevérmentesítési technológia (részletesen: http://www.hunbat.hu/html/publikaciok_link/cikkek/deneverkutatas4/DK408PANELSZIGETELES.pdf) ugyan segít megelőzni a denevérek befalazását, azonban ettől még nem jutnak megfelelő minőségű és mennyiségű szálláshelyekhez a kiköltöztetett állatok. A panelszigitelések engedélyezési eljárásai során előírt kötelező odúkihelyezéssel, illetve a természetvédelmi szervezetek programjaival nyilvánvalóan csak töredékét és rövid távon lehet ennek a problémának kezelni. Mivel az odúk elkészítése, telepítése és fenntartása alapos előkészítést kívánó, költséges és nehéz feladat, ezért használatuk széles körű elterjedése nem is reális. A denevérek mikroklimatikus igényei miatt egyébként is komoly szakmai kihívás a megfelelő, telelésre is alkalmas odútípus kifejlesztése, mellyel kapcsolatban idehaza is folynak kísérletek. Az biztos, hogy a város-

környéki ligeterdők, illetve a városi parkok fejlesztése – vagy legalább fenntartása – segítséget jelentene. Hazánkban az összes denevérfaj védett, a legsérülékenyebbek fokozott védelemben részesülnek. A hazai Natura 2000 területhálózaton belül 129 területen, összesen 764 785,7 hektáron denevérek is jelölő fajok (10 faj – lásd térkép).

Felszínalatti szálláshelyek megőrzése

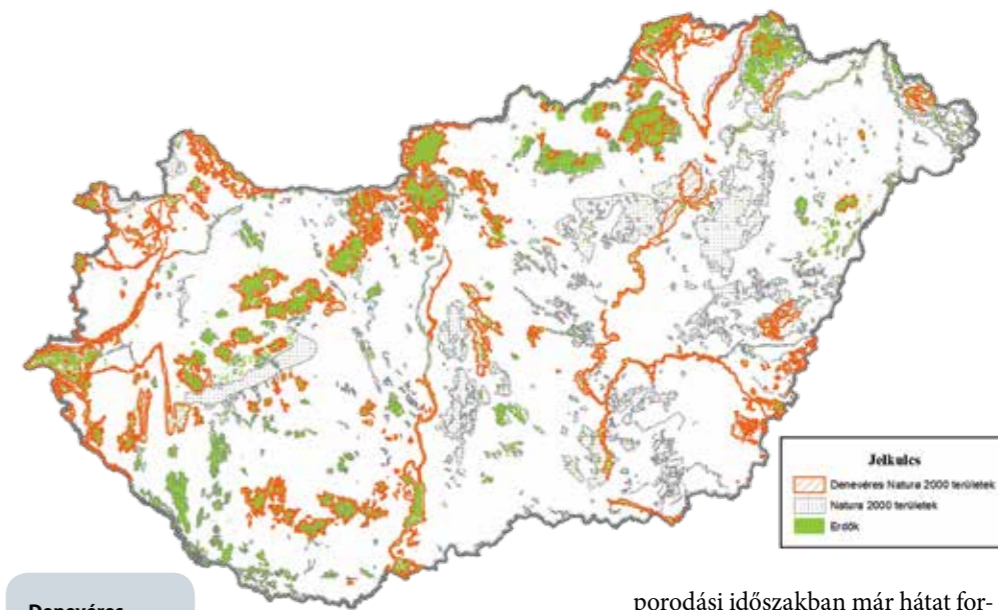
Felszínalatti szálláshelyeken szaporodó állományokat ma már nagyon keveset találunk hazánkban, ezek többsége is inkább bányatárókban él. A kolóniák gyakran vegyes fajösszetételűek, patkósdenevérekből (kis, nagy és kereknyergű), illetve közönséges, hegyesorrú, csonkafülű és hosszúsárnyú denevérekből állhatnak.

Barlanglakó maradt a hosszúsárnyú denevér, amelynek egyelőre nem tapasztalunk érdemi szálláshely-váltást. Nagyon igényli a tágas bejárásokat, azok denevérrácsos lezárását – amit más fajok esetében sikerrel alkalmazunk – azonban nem viseli el, így nagyon nehéz a védelme. A földalatti üregeket ugyanis le kell zárni, mivel oda az emberek is szívesen bemász-

© Kókay-Szabolcs

Denevéres Natura 2000 területek Magyarországon
Lent: Gyöngybagoly
Jobbra lent: Nagy patkósdenevérek

nak, ami nem csupán az élő és élettelen természeti értékek károsítását eredményezheti, de a behatoló számára is veszélyes lehet. Ilyen megfontolásból a faj legjelentősebb hazai szálláshelyének lezárása során ezért a rács helyett inkább robbantással egy mély „mamutvermet” alakítottunk ki, ami úgy tűnik, hogy hatékonyan működik.

porodási időszakban már hátat fordítottak a barlangoknak. Ezt az időszakot teljes nyugalomban kell eltölteniük egy hűvös, ugyanakkor fagymentes és magas páratartalmú helyen, mely adottságokkal leginkább a barlangok rendelkeznek. A telelésre alkalmas barlangok többségét azonban szintén lezárták, ezekenél ma már kifejezetten a denevérek készített bejárókon kell az állatok bejutásának lehetőségét biztosítani.

Gyöngybagoly- vagy denevérvédelem?

A gyöngybagolyállomány megőrzése során gyakran alkalmazott módszer költőládák kihelyezésére épületekbe, illetve templomok, kastélyok megnyitására a madarak számára. A bagolyvédelmi programokkal érintett épületekben jelentős denevérkolóniák élhetnek, amelyek a madarak megtelepülése esetén elhagyják szálláshelyüket, illetve a baglyok zsákmányaként végzik. Több olyan szomorú esetről van tudomásunk, amikor nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő értékű denevérállomány esett áldozatul az átgondolatlan gyöngybagoly-telepítésnek. A denevérek a gyöngybagolyoknál sokkal érzékenyebbek a szálláshelyek adottságaira, ezért lényegesen kevesebb helyen találnak megfelelő menedéket maguknak. Az épületekben megtelepedett denevérállományok gyakran szülőkolóniák, esetükben a baglyok kártétele és zavarása különösen súlyos probléma.

A gyöngybagoly-védelmi programok végrehajtása során minden esetben figyelembe kell venni a denevérvédelmi kérdéseket, ezért javasoljuk a kapcsolattfelvételt a denevérvédelemmel foglalkozó személyekkel, szervezetekkel.

© Boldogh Sándor

A bányatárók többségénél sajnos a támasztószervezetek előregedése miatt néhány évtized alatt veszélyes állapotok alakulhatnak ki, ezért rendszeres technikai beavatkozásokra van szükség annak érdekében, hogy hosszú ideig denevérszállások maradjassanak.

Telelési időszakban a földalatti üregek elérhetősége azoknak a denevéreknek is létfeltétel, melyek a sza-

A téli állomba merült denevérek felhalmozott zsírtartalékaik segítségével veszelik át a téli időszakot, melyből jelentős mennyiséget égetnek el egy-egy indokolatlan, zavarásra bekövetkező felébresztés során. Előfordulhat, hogy idő előtt kimerül a tartalék, ezért a telelés zavartalanságának biztosítása kulcskérdés a denevérek megőrzésében.

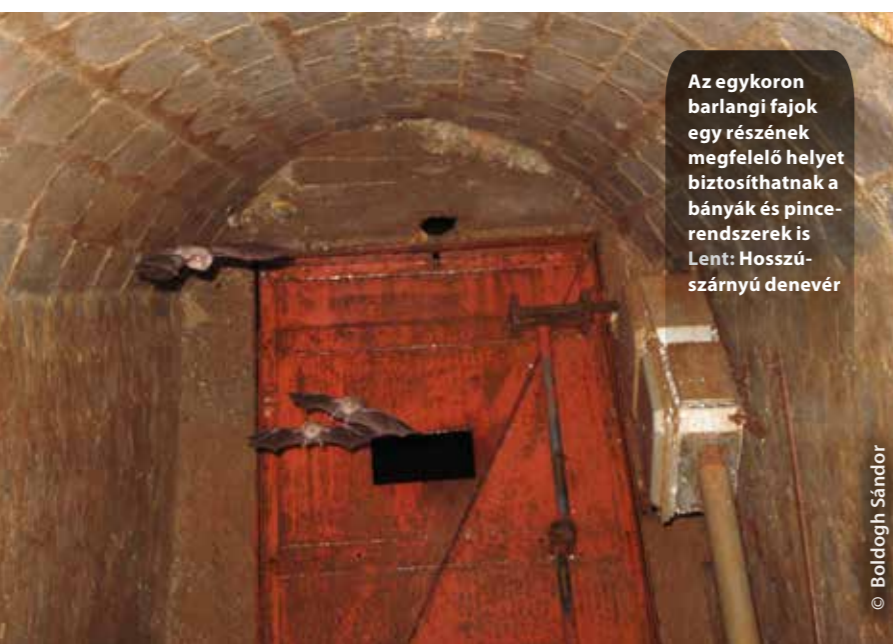
Nagy patkósdenevér portréja

© Forráshy Csaba

Épületlakó állományok védelme

A denevérek energiámérlege szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy a nappali pihenést (torpor) az állatok egy 10-12°C-os barlangban, vagy egy lényegesen magasabb hőmérsékletű épületben töltik-e. Az éjszakai kirepülés előtt „üzemi hőmérsékletre” kell felfűteni magát az állatnak, ez barlangból indulva nagy energiátöbbletet igényel. Nem is beszélve a fiatalokról, akik a gyorsabb fejlődés miatt hatalmas

hetnek. Méréseink szerint a hőmérséklet akár a 47°C-ot is elérheti bennük, ami messze meghaladja a mérsékeltövi denevérek 40-42°C körüli hőtűrési határát. A denevérek persze próbálnak védekezni a túlmelegedés ellen, azt azonban csak akkor tudják megtenni, ha fejlettségük miatt fizikailag képesek elhúzódni, illetve találnak hűvösebb részt a szálláshelyen belül. A denevérkölykök – a csecsemőkhoz hasonlóan – képtelenek a születést követő időszakban a megfelelő

Az egykoron barlangi fajok egy részének megfelelő helyet biztosíthatnak a bányák és pince-rendszerek is. Lent: Hosszúszárnyú denevér

© Boldogh Sándor

előnyre tesznek szert a melegebb szálláshelyeken. A különböző tetőtípusok különböző mértékben melegednek fel, a denevérek a gyorsan átmelegedő lemeztetős épületeket részesítik előnyben. Az éghajlatváltozás miatt azonban egyre gyakoribbak a meleg szélsőségek, ekkor ezek az épületek túlmeleged-

szintű hőszabályozásra, ezért a hirtelen túlmelegedő szálláshelyekben nagy eséllyel elpusztulnak. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a növények összehangolják ellésüket a kolónián belül, a kicsik nagyjából egyszerre születnek, így egy különösen érzékeny időszakban kialakuló hóhullám a teljes adott

A hazai denevérfajok listája

kereknyergű patkósdenevér (<i>Rhinolophus euryale</i>)	fokozottan védett	Natura 2000 jelölő
kis patkósdenevér (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	védett	Natura 2000 jelölő
nagy patkósdenevér (<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>)	védett	Natura 2000 jelölő
bajuszos denevér (<i>Myotis mystacinus</i>)	védett	
Brandt-denevér (<i>Myotis brandtii</i>)	védett	
csonkafülű denevér (<i>Myotis emarginatus</i>)	fokozottan védett	Natura 2000 jelölő
hegyesorrú denevér (<i>Myotis blythii</i>)	védett	Natura 2000 jelölő
horgasszörű denevér (<i>Myotis nattereri</i>)	védett	
közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>)	védett	Natura 2000 jelölő
nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>)	fokozottan védett	Natura 2000 jelölő
nimfadenevér (<i>Myotis alcathoe</i>)	védett	
tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>)	fokozottan védett	Natura 2000 jelölő
vízi denevér (<i>Myotis daubentonii</i>)	védett	
északi késeidenevér (<i>Eptesicus nilssonii</i>)	védett	
közönséges késeidenevér (<i>Eptesicus serotinus</i>)	védett	
fehértorkú denevér (<i>Vespertilio murinus</i>)	védett	
rőt koraidenevér (<i>Nyctalus noctula</i>)	védett	
óriás koraidenevér (<i>Nyctalus lasiopterus</i>)	fokozottan védett	
szőröskarú koraidenevér (<i>Nyctalus leisleri</i>)	védett	
alpesi denevér (<i>Hypsugo savii</i>)	védett	
durvavitorlájú törpedenevér (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	védett	
fehérszélű törpedenevér (<i>Pipistrellus kuhlii</i>)	védett	
szoprán törpedenevér (<i>Pipistrellus pygmaeus</i>)	védett	
közönséges törpedenevér (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	védett	
nyugati piszedenevér (<i>Barbastella barbastellus</i>)	fokozottan védett	Natura 2000 jelölő
barna hosszúfülű-denevér (<i>Plecotus auritus</i>)	védett	
szürke hosszúfülű-denevér (<i>Plecotus austriacus</i>)	védett	
hosszúszárnyú denevér (<i>Miniopterus schreibersii</i>)	fokozottan védett	Natura 2000 jelölő

© Matyó Tibor

© Boldogh Sándor

évi szaporulatot megsemmisítheti. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a rés- és odúlakók (pl. közönséges késeidenevér) sokkal sikeresebbek a túlmelegedés elleni védekezésben, az eredetileg barlanglakó fajok „felkészületlenebbek”. A legveszélyeztetettebb szálláshelyeken kísérletképpen hőmérséklet-vezérelt szelőlőztető rendszer kiépítésével, illetve a sötét, nagy hőelnyelő képességű tetők átfestésével próbálunk védekezni.

A padlásokon és a tornyokban lévő denevérszállások megőrzése folyamatos ellenőrzést és aktív fenntartást igényel, ami alapvetően a természetvédelmi szervezetek feladata. Általában az állatok „zeme-

A közönséges késeidenevér a gyakoribb hazai fajok közé tartozik, az emberi települések környékén is megfigyelhető

Az épületekben megtelepedő denevérfajoknak biztonságos menedéket nyújthatunk mesterséges denevérodúk kihelyezésével

telése” okozza a legtöbb konfliktust, a felhalmozódó guanót ezért rendszeresen le kell takarítani. A denevérürülék nem jelent egészségügyi többletkockázatot az épületekben élő, illetve az azt használó embereknek, a takarításokat végzőknek azonban mindig védőfelszerelést, legalább jó minőségű pormaszkot kell viselni! Nagyon sokat segíthetünk deszkázással is, amivel nem csupán az ürülék alsóbb szintekre hullását megakadályozhatjuk meg, de védettebbé válnak a szállásépület elemei (pl. gerendázat, haran-

gok) és könnyebbé válik az ürülék későbbi összetakarítása is.

Az épületekbe költözött denevérállományok védelme során a szállásépületek kivilágításával is szembe kell nézni. A mesterséges megvilágítás késlelteti a denevérek esti kirepülését, ami nem csupán a táplálkozási idő jelentős lerövidülésével, de a legkedvezőbb vadászati időszak elvesztésével is jár. A megvilágított, illetve a nem megvilágított épületekben született kölykök növekedésével kapcsolatos hazai vizsgálat bizonyította, hogy jelentős különbség van a kétféle épület fiataljai között. A megvilágítással zavart épületekben később születnek és lassabban fejlődnek az állatok, így kisebb lehet a túlélési esélyük. A kutatás eredményei alapján a szálláshelyek kivilágítását a szaporodási időszakban teljesen meg kell akadályozni, a kivilágítási idő lerövidítése csak minimálisan csökkenti a negatív hatásokat.

Mit tehet a madarász a denevérekért?

Denevérekkel szerencsére ma még a nagyvárosokban is lehet találkozni, előfordul, hogy berepülnek a szobába, megbújnak a redőnyökben vagy cincognak a résekben, de bármit is tesznek, az emberek többségéből félelmet és viszolygást váltanak ki. Mivel embertársaink többsége szinte semmit nem tud

A denevérkolóniák alól összegyűjtött guanótömeg arról árulkodik, hogy a kisemlősök milyen hatalmas tömegben fogyasztják a környék rovarvilágát

A közönséges denevérek és a hosszúsárnyú denevérek az arra alkalmas helyeken hatalmas kolóniákat képesek létrehozni
Lent: Kereknyergű patkós-denevér

© Boldogh Sándor

róluk, ezért kitüntetett jelentősége van a védelmükkel és a természetben betöltött szerepükkel kapcsolatos ismeretterjesztésnek és népszerűsítő munkának. Ebben, egy kis hozzájárulással könnyen összehozható alapismeretekkel felvértezve, minden természetszerető ember komoly eredményeket érhet el.

Az újabb módszerek (pl. ultrahang-detektorok) elterjedése, a denevérekkel foglalkozó kutatók számának növekedése, illetve a célirányos felmérési programok megtöbbszörözték az előfordulási adatok számát, a hazai denevérfauna feltártsága azonban még messze elmarad a szűkségestől. A fajok rejtett életmódja, illetve az állatok gyakran kiszolgáltatott helyzete miatt minden denevéres adatnak értéke van. Ne feledjük, hogy csak azokat a denevérállományokat lehet megvédeni és azokat a denevéres problémákat megoldani, amelyekről a szakembereknek is tudomása van! Megfigyeléseidet, észrevételeidet ezért küld el az MME Emlősvédelmi Szakosztályának, illetve az illetékes nemzeti park igazgatóságának.

Fákra vagy házfalra szerelhető denevérodúkkal bárki közvetlenül

is segíthet néhány odúlakó denevérfaj, a törpedenevérek például kifejezetten jól megtelepíthetők ezekkel. A házilag is elkészíthető denevérszállásokról számos leírás lehet a világhálón találni (pl. http://www.batcon.org/pdfs/BHBuildersHdbk13_Online.pdf).

Boldogh Sándor

© Matyikó Tibor

A ragadozó madarak fotózásáról

Objektív előtt

© Boldogh Sándor

RAGADOZÓ MADARAK RÓL ÚJSZERŰ, „megismételhetetlen”, dekoratív és technikailag magas színvonalú képeket készíteni a mai napig nagy kihívás a magyarországi természetfotósok számára is, a feladatot ugyanis több tényező nehezíti egyszerre.

Az egyik az, hogy a ragadozó madarak látása rendkívül kifinomult: képzeljünk csak magunk elé egy egerészölyvet, amely a növényzetben megbújó mezei pockot akár száz méter magasból is észreveszi! Továbbá csúcsragadozóként a többi élőlénynél általában kisebb számban fordulnak elő, és a levegőben igen gyors helyváltoztatásra képesek. Ezért ha egy repülő madárról szeretnénk közeli fotót készíteni, gyakran csak néhány másodpercnyi idő áll rendelkezésünkre. A szaporodási időszak túlnyomó részét ugyan egy viszonylag szűk territóriumon belül töltik, de még a közepes termetű fajok mozgáskörzete is négyzetkilométeres nagyságrendű, ahol nem mindig könnyű megtalálni őket. Mivel ezeket a területe-

ket jó esetben évekig használják, az általuk leginkább látogatott helyeket igen jól ismerik, így a fotós által lényegesen tartott változásokat is hamar felfedezik. Ráadásul az életterület a több száz vagy ezer méteres magasság dimenziójából az embertől teljesen eltérően érzékelik, ezért az általunk megfélelően álcázottnak gondolt megjelenése számukra olyan nyilvánvaló változás lehet, amelyre a terület elkerülésével reagálhatnak.

Mindezeken túl Európában a ragadozófajok többsége rendkívül félénk, „lőtávolságon” belül ritkán közelíthető meg, ami feltehetően az illegális üldözés következménye.

A ragadozó madarak fényképezése a digitális gépvázak piacra kerülésével, illetve az áruk megfi-

Héja

Jelen írásunk a szerzők közel-múltban megjelent könyvének részlete. A kötet már kapható az MME Boltjában is.

zethetővé válásával egyre népszerűbb. A motivációk a trófeaszerezés örömetől a természetvédelmi kutatásig igen sokrétűek: a legtöbben azonban az élmények megsztásának céljából, valamint az ismerősök, családtagok, de legfőképp a fotóstársak elismeréséért ragadnak fényképezőgépet. Egyre többen vannak azok is, akik magas színvonalú képeket készítenek, és a fotópályázatokon is sikerrel vesznek részt.

A fotózásban számos olyan lehetőség rejlik, amely a fajok védelméhez is hozzájárulhat. A digitális technika biztosította szinte korlátlan potenciállal a képek dokumentációs szerepének súlya jelentősen megnőtt, és a kutatás, a hatékony szemléletformálás fontos eszközévé váltak.

Az egyes fajok elterjedésének és állományosságának nyomok követése a hazai ragadozómadárvédelemben a természetvédelmi akciók alapja. És bár a madarak távoli azonosításához és természetes viselkedésük zavarás nélküli vizsgálatához a kézi távcsövön

kívül ma már jó minőségű teleszkópokat is alkalmazunk, a kellő terepi tapasztalat hiánya vagy a körülmények miatt sokszor még azokkal is bizonytalan a megfigyelés eredménye, így az adat gyakran nem hasznosul. Ám egy szakértőnek egy messziről készült, viszonylag gyenge minőségű fotó is elég lehet ahhoz, hogy a fajt vagy akár annak bizonyos egyedeit beazonosíthassa.

Ezért könyvünkkel is arra szeretnénk a természetben járókat ösztönözni, hogy ragadjanak meg minden alkalmat a ragadozók zavarás nélküli fotózására, és képeket állítsák a természetvédelem szolgálatába! Ami többféleképpen is elképzelhető, hiszen a madarak tudományos célú jelölése napjainkra például igen elterjedt, és az egyedi jelölések számos hasznos adatot szolgáltatnak biológiájukról, amelyek hozzájárulhatnak a természetvédelmi erőfeszítések sikeréhez is. A fotósok számára viszonylag új lehetőség a színes gyűrűk leolvashatósága: míg az alumíniumgyűrűk kódja gyakran egészen közelről is csak nehezen felismerhető, addig a megfelelően kialakított színes gyűrűket már nagyobb távolságról, 50–200 méterről is leolvashatjuk. Ha ez csak részben sikerül, még akkor is előfordulhat, hogy a tollazat alapján történő pontos korhatározás és a gyűrűnek a jelölésévére jellemző színe lehetővé teszi az egyed pontos beazonosítását.

© Papp Gábor felvételei

Kékes rétihéja
Lent: Parlagi sas

A különleges tollak vagy vedlési mintázatok digitális fotói szintén segítik az egyedek megkülönböztetését, és általánosan például annak megállapítását, hogy a vizsgált helyen és időszakban egy adott fajnak

hány példánya tartózkodik. A korcsoportra jellemző tollazat alapján a költőpárok tagjainak cserélődése is nyomon követhető: a még immatur tollazatú, de territoriális egyedek esetében könnyebb feladat, de néha még az öregek esetében is lehetséges. Mivel a költési időszakban a párcsere kiváltó oka legtöbbször a hiányzó egyed pusztulása, ezért a csere gyakorisága veszélyforrásra utalhat, aminek észlelése természetvédelmi jelentőséggel is bír.

Az elmúlt évtizedekben

a természetvédelmi tudatosság formálásának talán a fényképezés vált a legerőteljesebb eszközévé. A dekoratív természetfotók a célorientált dokumentarista fotográfiával párosulva napjainkban komoly ismertséget és erőforrásokat teremthetnek

a faj-, élőhely- és kulturálisörökség-védelmi programok számára. A természeti értékeinket és az azokat veszélyeztető tényezőket ma nem nagyon lehet az álló- vagy mozgóképeknél érzékletesebben bemutatni, és az így szerzett élmények cselekvésre sarkallhatják a szimpatizánsokat.

Hogyan fotózzunk etikusan? A ragadozó madarak fotózásával kapcsolatban felmerülő legfontosabb kérdés talán az, hogy ez a számos kihívással járó tevékenység, amely siker esetén rendkívüli eredményeket hozhat, miként végezhető etikusan.

Alapelvünk kell legyen, hogy fotózáskor is mindig a természetvédelmi szempontok az elsődlegesek! A madarakat soha ne zavarjuk: a legkiválóbb röpkép sem pótolhat egy fészkeről elriasztott tojót vagy egy elpusztult fészekaljait!

Egy menekülő madárról készített felvétel a publikálását tekintve értéktelen, és a szakmabeliekből és a laikusokból egyaránt visszataszítást vált ki. A legszebb és legkülönlegesebb fotók akkor készülnek, amikor a kiszemelt egyed nem észleli a jelenlétünket, azaz nyugodt állapotban, természetes viselkedése

közben örökítjük meg. Ennek a helyzetnek a megteremtésével válhat a természetfotózás a „láthatatlanság” művészetévé.

Az etikus fotózás alapja a fajok viselkedésének részletekbe menő ismerete, amelyet csak a rendszeres megfigyeléssel sajátíthatunk el. Erre kiváló alkalmat biztosítanak a természetvédelmi programok, amelyekbe bekapcsolódva tapasztalatokat szerezhethetünk akár az egyes fajok érzékenységeiről is.

Az etikus fotózás gyakorlatával

kapcsolatos tudnivalókat azonban leginkább a felvételek készítése közben tanulhatjuk meg: egy lesben eltöltött sikertelen nap oka leggyakrabban egyszerűen az, hogy a madarak észrevettek minket, vagy felismerték a lessátrat, amelyet aztán gondosan elkerültek. Ha a fényképezés során a madár „belenéz az optikába”, majd hirtelen elrepül, akkor valószínűleg megzavartuk. Ilyenkor legjobban, ha azonnal elhagyjuk a helyszínt, mert később sem fog visszatérni. Ezért annyira fontos, hogy a technikánk folyamatos, próba szerencse alapon való fejlesztésével ne az érzékeny területeken, például lakott fészek közelében kísérletezzünk!

További nehézség, hogy fotózás közben a zavarással szembeni egyedi reakciók tökéletes felmérésére még alapos fajismeret birtokában sem mindig vagyunk képesek.

Vörös kánya
Balra: Pusztai sas
Lent: Dögkeselyű

lesben ülő fotós optikájának óriási szemre emlékeztető frontlencséjét.

Részletgazdag, jó minőségű fotók készítéséhez még hosszú gyújtótávolságú optikát használva is olyan közel kell kerülni a madarakhoz, amire a hazai körülmények között nagyon ritkán van lehetőség. Ez az ülő, nagy testű sasok esetében is maximum 50–60 méter, ha repülnek, akkor 90–100 méter. A kis testű fajok esetében ezeknek a távolságoknak körülbelül a harmadáról beszélhetünk. A nem fészkelő madarak cserkeléses meg-

© Kovács András felvételei

Kígyászölyv

közelítése során azonnal, egyértelműen kiderül, hogy mekkora az a távolság, amelyről még zavarás nélkül lehet fotózni. Ez természetesen faj- és egyedfüggő, de néhány év alatt a kellő tapasztalatokra szert tehetünk, és belátható, hogy például közeli fészkes kép, amelyen a szülők vagy a fiókák láthatók, cserkeléssel, zavarás nélkül általában nem készíthető.

A ragadozó madarak életciklusának kétségkívül legérdekesebb, egyben a zavarás szempontjából legkockázatosabb stádiumai: a fészkek foglalkozása, a kótlás és a fiókanevelés. A fiókák értelem szerűen kizárólag a fészkekben vagy annak környékén örökíthetők meg, ahogyan az ülő öreg madarakról is a költőhelyen lehet a legkisebb időráfordítással közeli felvételeket készíteni. Ez az oka annak, hogy a korábbi hazai és külföldi publikációkban a fészket ábrázoló képek meghatározó részét képezték a fajokat bemutató anyagoknak.

© Kovács András

–, költéskor látszólag elviselik a zavarást, az utódokat rendszeresen etetik és védik meg. Ám könnyen előfordulhat, hogy egy nem a kellő gondossággal kivitelezett fotózás miatt a következő évben más,

kevésbé optimális helyet választanak a fészkeléshez! Megváltozhat a területhasználatuk is, mivel a zavarás miatt elhagyhatják kedvelt pihenő- és táplálkozóhelyeiket, és mindezek negatív hatással lehetnek a következő költés sikerére.

Több mint tizenöt, intenzív madárfotózással töltött év tapasztalatával a hátunk mögött biztosan állíthatjuk, hogy a fényképezés és az elkészült felvételek többszöri visszanevezése teljesen más kapcsolatot alakít ki a madarakkal, mint a távcsővön vagy teleszkópon keresztül történő megfigyelés. A személyes kötődés sokszor olyan mértékűvé vált, hogy a zavaró hatások teljes kiiktatására ösztönözött minket, mind a fészkelőhelyen, mind attól távol. Egy olyan madár, amely párjával, esetleg kirepült fiókaival együtt órákon keresztül a lessátor közvetlen közelében éli mindennapi életét, és közben táplálkozik, tollászkodik vagy éppen alszik, előbb-utóbb olyan jó ismerőssé válik, akivel öröm találkozni, és akit kellemetlen érzés háborgatni!

© Papp Gábor

Az ezeknek a fotóknak az előállításához elengedhetetlenül szükséges lesek általában a költési időszak előtt, a fészkek közvetlen közelében, gyakran egy szomszédos fa koronájában helyezték el, és a fotósok hónapokon keresztül használták őket. Tény, hogy a madarak hozzászokhatnak egy állandó

leshez, de egy rosszul megválasztott hely, időpont vagy egy óvatlan mozdulat hatása nem feltétlenül a fénykép keletkezésének évében jelentkezik. Mivel a ragadozó madarakban nagyon erősek a fajfenntartó ösztönök – sokszor megesik például, hogy az élettelen záptojásokon a tojó még hónapokig kotlik

Vörös kánya
Fent: Darázsölyv

© Kovács András

Mindezek okán a képtáblák anyagába szándékosan nem válogattunk be fészket ábrázoló felvételeket: az efféle fotózást nem akarjuk népszerűsíteni. Az az álláspontunk ugyanis, hogy a fészkeket a költési időben csak nagyon indokolt esetben, természetvédelmi célból és csak a megfelelő tapasztalattal rendelkező személyeknek szabad felkeresni, a helyi szakemberekkel egyeztetve. A látogatásra és a fényképezésre vonatkozó területi korlátozás esetén a szükséges engedélyekkel is rendelkezni kell!

Kézenfekvőnek tűnik a megoldás, hogy a biztonságos fotózás érdekében a madarakat a zavarás szempontjából kevésbé érzékeny helyekre vonzzuk. Ezek lehetnek a territóriumon kívüli pihenő- és táplálkozóhelyek, vagy olyan területek, amelyeken az egyedek csak időszakosan telepednek meg, és ahol esetleg a cél faj több példánya csoportosul. A ragadozók a táplálék megszerzésekor rendszeresen nehézségekbe ütköznek, így a felkínált étel, az elhullott állati

Békászó sas
Lent: A szerzők terepen - természetfotózás közben

tetemeiket gyakran elfogadják, ha a környezetet biztonságosnak ítélik. A téli hónapokban egy megfelelően elhelyezett, álcázott és bebetetett les már néhány óras várakozás után is komoly fotós sikereket eredményezhet.

De még a biztonságosnak tűnő lesfotózás is hordoz magában veszélyeket!

Képeink elkészítésekor szinte kizárólag mobil, egy napra felállított lesek alkalmaztunk, amelyeket a nap végén lebontottunk. Ha ritkán állandó lest alakítottunk ki, akkor azokhoz a területen talált természetes anyagokat használtuk fel. Fokozottan védett fajok esetében azonban sohasem építettünk ilyen lest, aminek elsősorban az az oka, hogy semmiképp sem szeretnénk felhívni a figyelmet a ritka és veszélyeztetett madarak jelenlétére, és még véletlenül sem kívánjuk őket egy újabb veszélyforrásnak – például mérgezésnek – kitenni. Ezért a fotózást követően érdemes az etetéshez felhasznált maradványokat is eltávolítani a területről, vagy a madarak számára hozzáférhetővé tenni!

© Turny Zoltán

Papp Gábor, Kovács András,
Turny Zoltán

Lett Madárvédelmi Egyesület

Név: Latvijas Ornitoloģijas Biedrība
 Alapítás éve: 1985
 Taglétszám: 530 fő
 Folyóirat: „Madarak a természetben” a tagság, az iskolák és a könyvtárak számára

Postacím: A.k. 105, Riga, LV-1046, Latvia
 Telefon: +37167221580
 Honlap: www.lob.lv
 E-mail: putni@lob.lv

BirdLife

A LETT MADÁRVÉDELMI EGYESÜLET (LOB) 1985-ben alakult. Szervezetünkhöz, mint civil szervezethez, minden érdeklődő csatlakozhat. A LOB jelképe és Lettország nemzeti madara a barázdabillegető (*Motacilla alba*). Egyesületünk fő küldetése, hogy hatékonyan védje Lettország változatos madárfaunáját.

Ezért egyesületünknek olyan hosszú távú programjai vannak, mint a fajkutató és az élőhelyvédelem, a fészkelő madarak monitorozása, a mezőgazdasági földek harisállományainak éjszakai felmérése, a feketegolya-védelmi program, fehérgolya-monitoring, szalakótaprogram, vonuló madarak visszaérkezésének figyelése, búbosbanka-projekt, teelől vízimadarak számlálása, ragadozómadár-felmérés.

Hogy mindezt meg tudjuk valósítani létrehoztuk a regionális csoportok hálózatát. Az iskolákban „A madarak és mi” címmel oktatási programot futtatunk. Minden nyáron „Madarász akarok lenni” tábort szervezünk a 11-18 éves korosztálynak és részt veszünk a nemzetközi Tavasz madárles programban. Fontosnak tartjuk „Az év madara” programunkat is.

Tagságunk tájékoztatására 1987 óta kiadjuk a „Madarak a Természetben” című magazinunkat, és ezt ingyenesen megküldjük Lettország iskoláinak és könyvtárainak is.

Az élőhelyvédelemben nagy szerepet kap az erdővédelmi programunk. Lettország területének nagyjából felét fedi erdő, és az erdei madárfajok száma is nagyjából a fele az országunkban költő fajokénak. Több olyan erdei madárfajunk is van, amelynek populációja európai – néhány esetben globális – szinten is jelentős. Például a békászó sas (*Clanga pomarina*) világpoplációjának 20%-a, a fekete golya (*Ciconia nigra*) 5%-a

költ Lettországban. Mivel a lett nemzetgazdaságban az erdő nagyon jelentős szerepet tölt be, a hatóságok hajlamosak arra, hogy mellőzzék a természetvédelmi aggodalmakat.

A LOB erdővédelmi programja 2009-ben azért indult, hogy az erdei madarak és élőhelyük védelmét biztosítsa. A cél elérése érdekében egye-

sületünk azon dolgozik, hogy felhívja a lakosság figyelmét az erdőket fenyegető veszélyekre. Részt veszünk az erdőket érintő jogi szabályozás kialakításában, aktívak vagyunk a különböző fajok kutatásában és védelmi megoldásokat dolgozunk ki érdeklődésünkben, valamint javaslatokat teszünk a kisebb méretű (mikro) területek védelmére is.

Szervezetünk képviselői helyet kapnak olyan ágazati testületekben is, mint az Erdészeti Tanácsadó Testület.

A fenntartható vadászat programunk is 2009-ben indult miután a LOB kialakította álláspontját a vadászat kérdésében. A prog-

ram célja olyan fenntartható vadászat elterjesztése, ami nem veszélyezteteti Lettország madárfaunáját. Hogy ezt a célt elérhessük, egyesületünk igyekszik párbeszédet folytatni a vadászokkal, a vadászat ellenőrzésében illetékes hatóságokkal és a madárvédőkkel.

A természet – és természetesen a madarak – védelme a madarászok és a vadászok számára magától értetődő cél. Ezt bizonyítja a BirdLife International és az EU Vadászati és Természetmegőrzési Szervezeteinek Föderációja (*Federation of Associations for Hunting and Conservation of the EU - FACE*) által 2004. október 12-én aláírt együttműködési szerződés. A LOB, mint a BirdLife lettországi képviselője, elkötelezte magát, hogy e megállapodás szellemében tevékenykedik.

Ilze Sauša

- 1 Barázdabillegető, Lettország nemzeti madara és a LOB jelképe (© S. Berzina)
- 2 Feketegolya-család (© LOB-archívum)
- 3 A Tornokok harca, 24 órás megfigyelési verseny 2015-ös győztes csapata (© A. Klepers)
- 4 „Madarász akarok lenni” – nyári tábor (© L. Dambeniece)
- 5 Bagolyodú-készítő csoport egy tagsági rendezvényen (© M. Vítins)
- 6 Búbosbanka-gyűrűzés (© LOB-archívum)
- 7 Családi nap a nyári tábor után (© M. Vítins)

Csipogó

A Madártávlat magazin gyermekmelléklete

2016 nyár

A nyár a fiókanevelés időszaka. Egyes madarak, például a récék, libák fiókái a tojásból való kikelést követően hamarosan követik szüleiket, és önállóan táplálkoznak – ők a fészekhagyó fiókák. Más madarak, például a ragadozók, galambok, énekesmadarak hosszasan szüleik ápolására szorulnak, kikelésüket követően a fészkek biztonságában fejlődnek – őket fészkelakóknak nevezzük. A fészkek elhagyásakor a legtöbb madárfióka még nem teljesen röpképes. Ilyenkor a kis madarak elbújnak a különféle bokrok, tereptárgyak takarásában, jellegzetes hangon hívogatják szüleiket, akik még napokig, hetekig táplálják utódaikat. Ha ilyen fiókákra lelsz, mindig gondolj arra, hogy a hívóhang a szüleiknek szól, legtöbbször nem szorulnak emberi segítségre, sőt, a legnagyobb segítség, ha nem zavarjuk meg az életüket. Bővebb olvasnivaló erről: www.mme.hu/maganyos_fiokat_talaltam

BENEDEK ELEK:
Madárfiókák

Egy fészekben öt fióka
Összebújnak édesen.
Messze, messze szól a nóta:
„Mindjárt, mindjárt érkezem!”

Anyanóta, be szép nóta,
Szebb ennél már nem lehet.
Örvendez az öt fióka:
„Jer, jer!” – ez a felelet.

Jön már, jön már az anyóka,
Bogár, hernyó van elég.
Csicsereg az öt fióka:
„Ó de pompás egy ebéd.”

Az év madarának, a **haris-**nak a fiókáit sötét pihetollak borítják, így a fészket elhagyó kis madarak könnyen el tudnak rejtőzni a sűrű aljnövényzetben.

A partimadarak – például a **lilék** – kicsinyeit foltos mintázat (rejtőszínezet) segíti a túlélésben. A kövek között megbúvó apróságokat szinte lehetetlen észrevenni.

A nyári lúd fiókái kikelésükkor már fejlett úszóhártáival rendelkeznek, így kikelésüket követően már azonnal képesek úszva követni szüleiket.

A baglyok (köztük a **fülesbaglyok**) pelyhes kicsinyei hetekig a fészekben nevelkednek. Szüleik egerekkel, pockokkal, kisebb madarakkal táplálják őket.

A **házi vándorlóról** a fészekből kiugrált fiókáit még hetekig eteti, amíg azok tökéletesen megtanulnak repülni, és önállóan táplálékot szerezni.

© Matyikó Tibor

© Kókay-Szabolcs grafikái

© Hargitai László

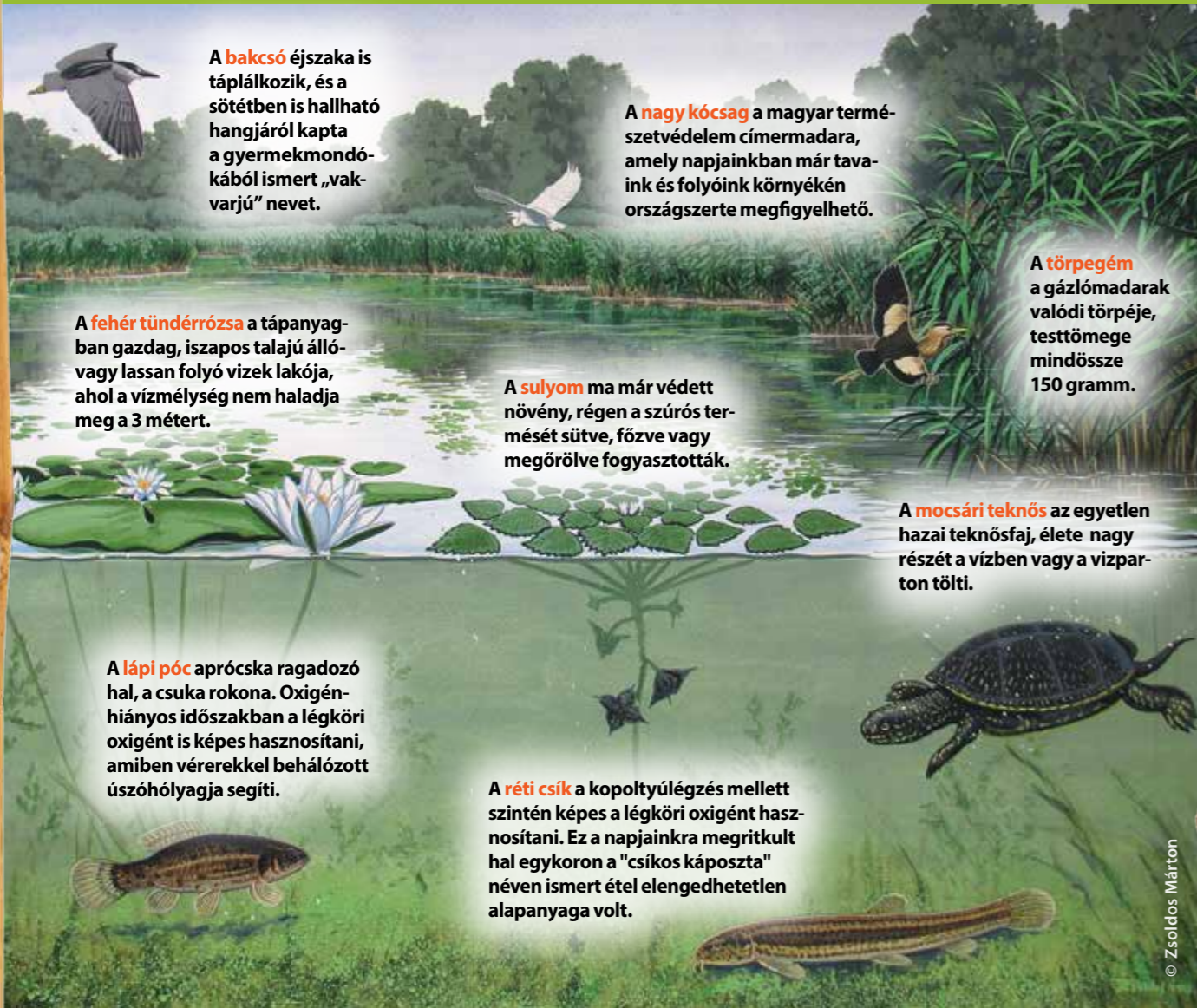
Írány a természet!

A nyári vakáció idején mód nyílik a természetben számtalan élőlényt eredeti élőhelyén megfigyelni. A vízpartokon kirándulva sokféle növényvel, madarakkal, rovarokkal találkozhat. Alapos megismerésüket segítheti, ha jelentkezél egy madarász táborba, ahol szakavatott mesterek irányításával tudhatsz meg róluk sok-sok érdekességet. Az MME csoportjai országos tábort hálózatot működtetnek évtizedek óta.

A táborok többségében madárgyűrés folyik, elsősorban a nyári és téli vakáció időszakában. A táborok és a madár-

gyűrés állomások rendkívül izgalmas, sehol másutt nem tapasztalható élményeket nyújtanak a gyerekeknek és a felnőtteknek egyaránt. A madármegfigyelés, a kézbe fogható madarak, a természetközeli életmód, a közösségi élmények és az esti táborújs életre szóló élményt jelentenek, és még a pályaválasztásban is segíthetnek.

A táborozási lehetőségekről részletes leírást olvashatsz honlapunkon a www.mme.hu/taborok címen.

A bakcsó éjszaka is táplálkozik, és a sötétben is hallható hangjáról kapta a gyermekmondókából ismert „vakvarjú” nevet.

A nagy kócsag a magyar természetvédelem címermadara, amely napjainkban már tavaink és folyóink környékén országsszerte megfigyelhető.

A törpegém a gázlómadarak valódi törpéje, testtömege mindössze 150 gramm.

A fehér tündérróza a tápanyagban gazdag, iszapos talajú álló- vagy lassan folyó vizek lakója, ahol a vízmélység nem haladja meg a 3 métert.

A sulyom ma már védett növény, régen a szűrős természetét sütve, főzve vagy megőrölve fogyasztották.

A mocsári teknős az egyetlen hazai teknősfaj, élete nagy részét a vízben vagy a vízparton tölti.

A lápi póc aprócska ragadozó hal, a csuka rokona. Oxigénhiányos időszakban a légköri oxigént is képes hasznosítani, amiben véreikkel behálózott úszóhólyagja segíti.

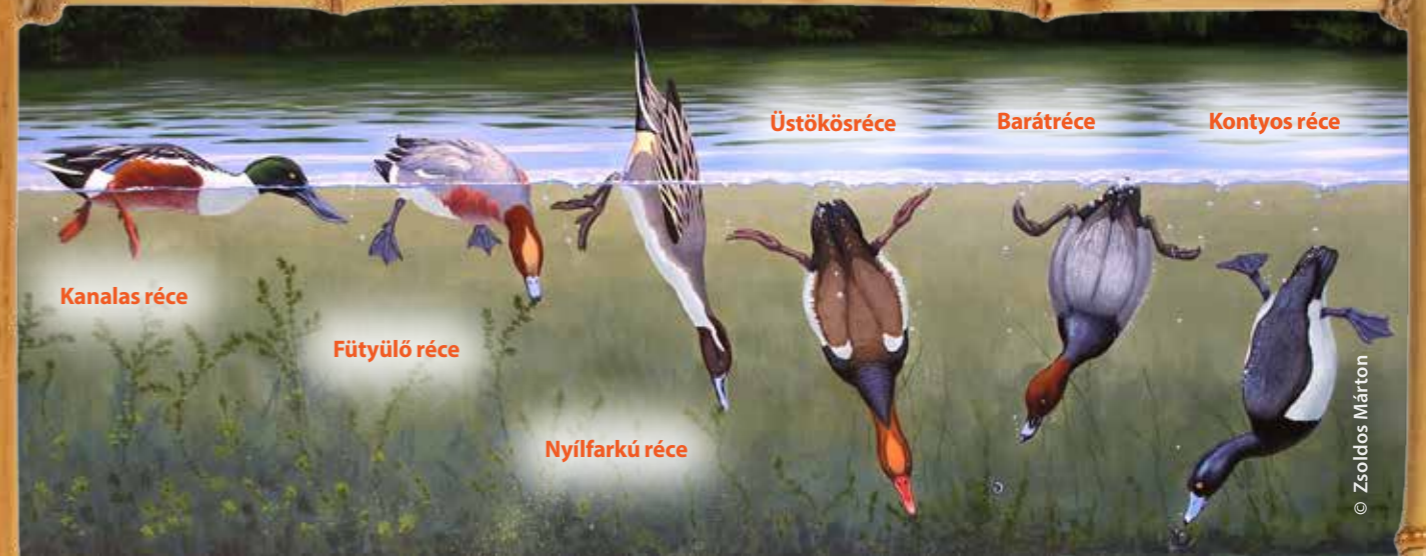
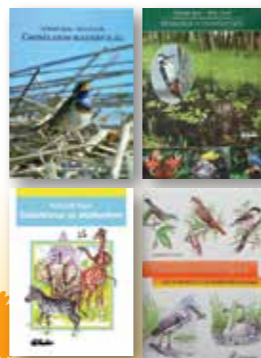
A réti csík a kopoltyúlégzés mellett szintén képes a légköri oxigént hasznosítani. Ez a napjainkra megritkult hal egykoron a "csíkos káposzta" néven ismert étel elengedhetetlen alapanyaga volt.

© Zsoldos Márton

Könyvajánló

A természet megismeréséhez a táborok mellett a hasznos olvasnivalók is hozzásegítik a diákokat. Jó szívvel ajánlhatók élvezetes ismeretszerzéshez Schmidt Egon könyvei, amelyeken immár évtizedek óta olvasók tízezrei nevelkedtek. A Kossuth-díjas szerző nyári lapszámunk megjelenésekor tölti be 85. évét, születésnapja alkalmából ezúton kívánunk neki boldogságban és madarakban gazdag éveket!

Kanalas réce

Fütyülő réce

Nyilfarkú réce

Üstökösreće

Barátréce

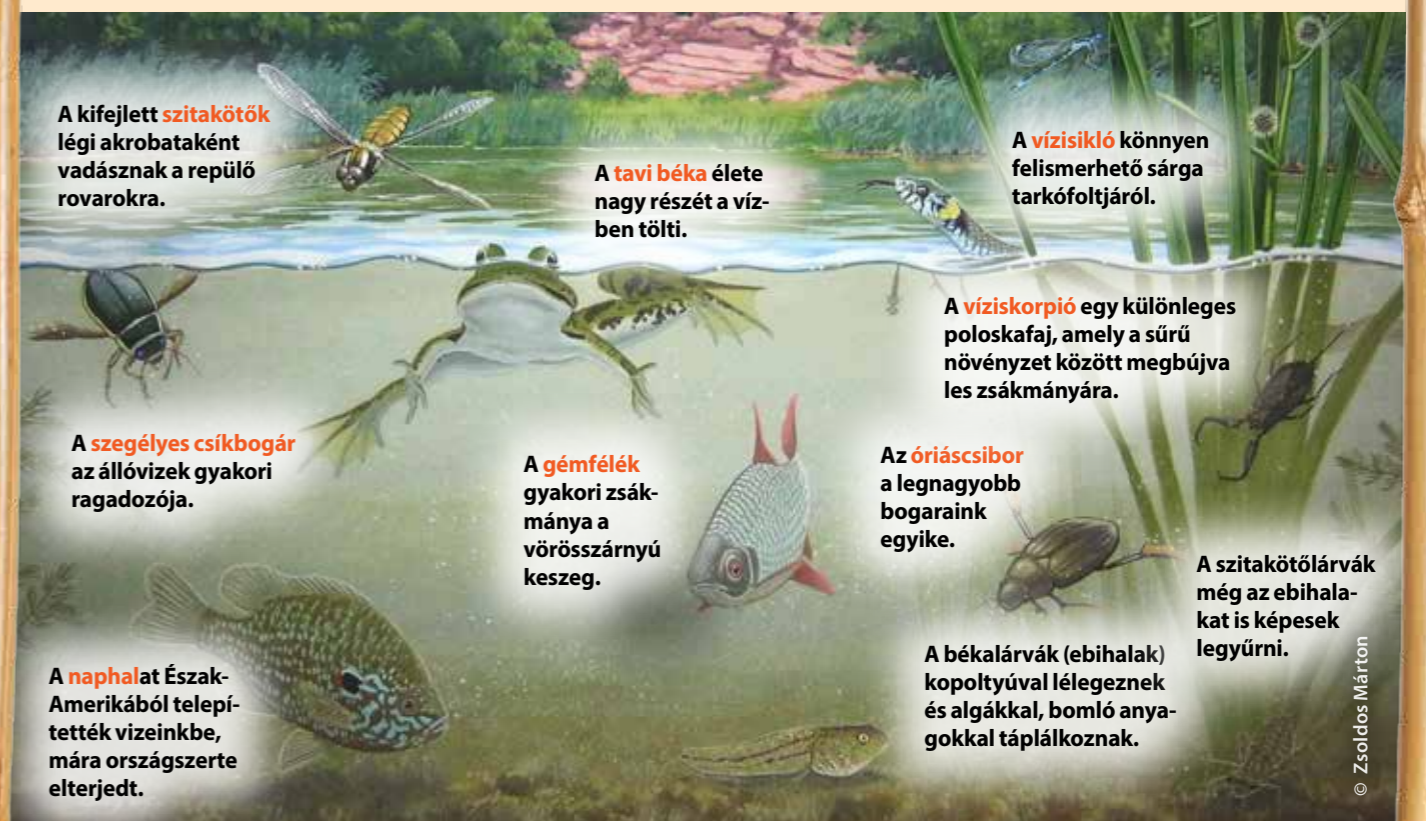
Kontyos réce

© Zsoldos Márton

A vízpartokon kirándulva leggyakrabban vadréccével lehet találkozni, közülük is elsősorban a mindenki által ismert tőkés réccével. Ezt a fajt sokan vadkacsának hívják, pedig rajta kívül még számos más "vadkacsa" is megfigyelhető hazánkban. A tojók meghatározása szakismeretet kíván, de a nászruhás hímeket a kezdő madarászok is könnyen meg tudják határozni. Ehhez nyújthat segítséget az MME és a Farkaskölykök Egyesület új, okostelefonokra letölthető madárhatározó alkalmazása, mely a Google Play és az AppStore áruházakból érhető el Madárhatározó néven. A telefonos határozó a hazai 157 leggyakoribb faj beazonosításában nyújt segítséget.

Még részletesebb ismertető található hazánk összes madárfajáról a www.mme.hu/magyarorszagmadarai honlapcímen.

A kifejlett szitakötők légi akrobataként vadásznak a repülő rovarokra.

A tavi béka élete nagy részét a vízben tölti.

A vízisikló könnyen felismerhető sárga tarkóftjáról.

A víziskorpió egy különleges poloskafaj, amely a sűrű növényzet között megbújva les zsákmányára.

A szegélyes csikbogár az állóvizek gyakori ragadozója.

A gémfélék gyakori zsákmánya a vörösszárnyú keszeg.

Az óriáscsibor a legnagyobb bogaraink egyike.

A naphalat Észak-Amerikából telepítették vizeinkbe, mára országsszerte elterjedt.

A békálárvák (ebihalak) kopoltyúval lélegeznek és algákkal, bomló anyagokkal táplálkoznak.

A szitakötőlárvák még az ebihalakat is képesek legyűrni.

© Zsoldos Márton

Készíts madáritatót!

A tavaktól és folyóktól távolabb, például városokban, kertekben élő madaraknak a nyáron nehézséget jelent, hogy a tikkasztó hőségben nem képesek elegendő vízhez jutni. Az esővíz és a hajnali harmat nem biztosít tartós vízforrást, ezért ilyenkor nagy segítség számukra, ha a kertben (vagy akár az erkélyen!) itató- és fürdőhelyet készítünk nekik. Elegendő akár egy biztonságosan rögzített műanyag cserépalátét, amit rendszeresen feltöltünk vízzel. A szomjukat oltó és a vízben pancsoló madarak látványa feledhetetlen élmény minden természetbarát számára.

© Matyikó Tibor

● A kisebb madaraknak veszélyes lehet az 5-10 cm-nél mélyebb víz, ezért itatóknak ne használjunk mély, vízzel telt hordót, konténert. Kerti tavak építése esetén alakítsunk ki sekély parti részt. A talajszint fölé helyezett itatóknál, különösen az ablakitatók esetében, figyeljünk a biztonságos rögzítésre, a feldőlés, leesés elkerülésére. Még az 5-10 cm mély itatók vizébe is érdemes beletenni egy kinyúló ágat, nagyobb, lejtős oldalú követ, ahol a madarak kényelmesen és biztonságosan tudnak állni, és megkereshetik maguknak a megfelelő vízmélységet.

● Hetente egy-egy alkalommal érdemes a napi vízcserét megelőzően kitisztítani, algtálanítani az itatót.

Részletes ismertető a madáritatókról: www.mme.hu/itato_es_madarfurdo

Az itatók vizét rendszeresen, általában naponta frissre kell cserélni!

Az itatók ritkán megfigyelhető madarakat is kertünkbe vonzanak, így segítségükkel a madaraknak is jót teszünk, és érdekes adatokat is nyerhetünk.

● Lehetőleg akkora itatót használjunk (40-50 cm átmérőjű már megfelelő), amelyben egy rigó vagy gerle nagyságú madár is képes megfürödni.

© Völggyi Sándor felvételei

Az MME természetvédelmi tevékenysége 10.

Természetvédelem

© Viszló Levente

AZ 1990-ES ÉVEK elejére elkerülhetlenné és szükségessé vált, az MME természetvédelmi stratégiájának megalkotása. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az akkori munkatársak és vezetők addigra jutottak el odáig, hogy szükségesnek érezték azt, hogy a lehető legszélesebb – egyesületen belüli – egyetértés kialakítása mellett meghatározzuk jövőbeni céljainkat és azokat ismertessük meg saját tagságunkkal, illetve partnereinkkel, a média képviselőivel, a tudományos élet szereplőivel is. Fontos kiemelni, hogy az 1990-ben bekövetkezett rendszerváltoztatás alapvetően új helyzetet keletkeztetett a természeti értékek megőrzése tekintetében. A termőföld nagyobb része magántulajdonba került, az erdők egy része is, a halastavak privatizációja is megkezdődött és részben a védett természeti területek is erre a sorsra jutottak. Nem lehetett ezért csak arra számítani, hogy az állam majd megvédi a természeti

2005-ben a kerecsensúlyom-védelmi program európai akciótervének kidolgozására is Magyarországon került sor. A Csákváron a Pro Vértes Közalapítvány által biztosított helyszínen rendezett értekezleten 12 ország 36 szakembere vett részt, ahol egyúttal megalakítottuk az európai Kerecsensúlyom-védelmi Munkacsoportot, melynek koordinátora az MME Kerecsensúlyom-védelmi munkacsoportja lett. **Lent: Kerecsensúlyom**

© Kókay-Szabolcs

értékekben gazdag területeket, gondoskodik a veszélyeztetett fajokról stb. Az állam ettől kezdve már egy bonyolult érdekrendszerben működő intézménnyé vált, amelyben pl. az egyes minisztériumok homlok egyenest eltérő véleményt képviseltek a védett természeti területek tulajdonlását illetően. Míg a környezetvédelmi minisztérium és minden józanul gondolkodó természetvédelmi szakember azokat állami tulajdonban szeretne volna tartani, addig elsősorban a Kisgazdapárt nyomására más minisztériumok azon a véleményen voltak, hogy ezeket a területeket is magántulajdonba kell adni. Ezek a körülmények is jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy az MME elérkezettnek látta az időt arra, hogy kidolgozza saját stratégiáját.

1993-ban kezdődött az MME természetvédelmi célkitűzései című dokumentum kidolgozása, melyet sokszori átdolgozás után 1994. január 14-én véglegesített, illetve fogadott el az elnökség.

A stratégiában a következő prioritásokat határoztuk meg: *Európai jelentőségű madárélőhelyek, Fűves élőhelyek, Vizes élőhelyek, Halastavak, Erdők, Veszélyeztetett fajok.* Az egyes prioritásokhoz tartozó leírásban röviden kitértünk az akkori állapot bemutatására és meghatároztuk, hogy mit szeretnénk elérni. A stratégiában azonban nem csak a célokat, hanem a megvalósítás eszközeit is rögzítettük. A következő eszközöket terveztük felhasználni a kitűzött célok elérése érdekében: *Kutatás, Terep program (megvalósítása), Természetvédelmi politika kidolgozása, Tulajdonszerzés, Lobby, Kezelői (bérleti) jog megszerzése, Tanácsadás – tájékoztatás, Együttműködés más szervekkel és Szemléletformálás.* A stratégiában meghatároztuk a veszélyeztetett fajok körét is, mégpedig világviszonylatban veszélyeztetett, Európában veszélyeztetett és Magyarországon veszélyeztetett kategóriába sorolva azokat. Madarak tekintetében az első két kategóriába történő beso-

© Völgyi Sándor

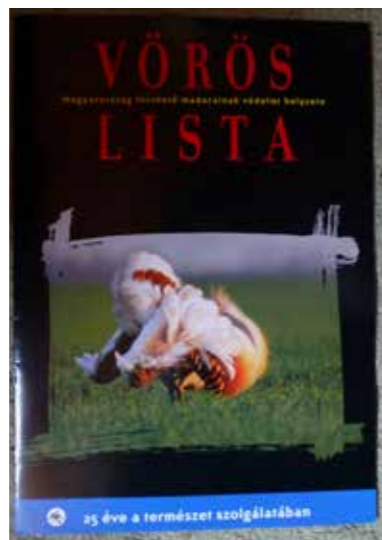
rolást nem mi döntöttük el, hanem átvettük a nemzetközi szervezeteink közreműködésünkkel kialakított minősítéseket. A stratégiában azonban nem csak a madarak, hanem az emlősök, kétélűek-hüllők, nappali lepkék és szitakötők is szerepeltek. 1994-ben ezeknek az állatcsoportoknak a bevonása talán még merész elhatározásnak tűnt, de ha arra gondolunk, hogy a mára már jelentős sikereket elért és az MME tevékenységébe teljes körűen beépült pl. a Kétélű- és Hüllővédelmi Szakosztályunk, akkor utólag elmondhatjuk jó döntés volt a madarakon kívül más fajokat is beépítenünk a stratégiába.

A stratégia megalkotásával szinte egyidőben kezdődött meg *Az MME ragadozómadár-védelmi célkitűzései* című dokumentum összeállítása is, amelyet a szakosztály vezetősége 1994 márciusában hagyott jóvá. Ebben az anyagban lefektettük, hogy az MME a parlasi sas, rétisas, kerecsensólyom, hamvas rétihéja, törpesas és a kék vércse védelmére kíván speciális védelmi programokat indítani. Ha áttekintjük az MME által kidolgozott, vagy partnereivel közösen összeállított és elnyert LIFE projektek jegyzékét, akkor láthatjuk, hogy a rétisas és törpesas kivételével valamennyi faj megőrzésére sikerült igen jelentős mértékű EU-s forrást elnyernünk, melyeknek köszönhetően a parlasi sas, kerecsensólyom és a kék vércse állománya megerősödött. A hamvas rétihéjára ugyan nem indult külön LIFE projekt, de a tűzok-védelmi projektekbe ez a faj is beépítésre került. A rétisas állomá-

nyát pedig az EU-ba történt belépés idejére saját erőből sikerült megerősíteni, míg a törpesas addigra szinte teljesen eltűnt, ezért nem volt mire programot kidolgozni.

Az egyesület megalakulása idején Európa szerte általános volt az a gyakorlat, miszerint az egyes országok összeállították a veszélyeztetett fajokat tartalmazó jegyzékeiket és azokat ún. Vörös Listákban közreadták. Megtette ezt az MME is. 1979. évi állapot szerint besoroltuk a nálunk fészkelő fajokat különböző kategóriákba és 1980-ban megjelentettük a „Vörös Lista”-t. Az akkori politikai viszonyok között ez nem volt egy „szerecsés” akció, illetve elnevezés. A hatalom képviselői – tisztelet a kevés kivételnek – a vörös lista alatt egészen mást értek és ennek megfelelően nem nézték jó szemmel kiadványunkat. Az 1990-es évek végére az előző lista teljesen elavulttá vált, ráadásul a BirdLife-nak köszönhetően az egyes fajok védelmi helyzetének meghatározására egyértelmű értékelési gyakorlat került kidolgozásra. Ezt felhasználva az MME 1999-ben, amikor az egyesületünk éppen 25 éves volt, megjelentette az akkor aktuális

A nagy kócsag azon fajok közé tartozik, amelyek élő- és táplálkozó-helyeik védetté nyilvánításával és megfelelő kezelésével megőrizhetők

„Vörös Lista Magyarország fészkelő madarainak védelmi helyzetete” című impozáns kiadványt. Az állami szereplők körében ez sem aratott sikert, de ekkor már nem politikai okok, hanem inkább a féltékenység motiválta az érzelmeket.

Az 1990-es évek elején számos európai partnerszervezetünk megkezdte a veszélyeztetett fajok védelmi terveinek kidolgozását. Ezekben a dokumentumokban az egyes fajok védelmi helyzetét mutatták be, részletezték a veszélyeztető tényezőket és részletesen kidolgozták a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az adott faj állományai fennmaradjanak, vagy megerősödjének. Ebben a folyamatban az MME is részt vett, sőt azt is mondhatjuk, hogy élen járt.

A veszélyeztetett fajok körének meghatározása után részletesen elemeztük a rájuk negatívan ható tényezőket és ezek alapján az MME számára prioritást élvező fajokat két csoportba osztottuk. Az első kategóriába azokat soroltuk, amelyek élő és táplálkozó-helyeik védetté nyilvánításával és megfelelő kezelésével megőrizhetők. Ilyen fajok voltak pl. a nagy kócsag, vagy a kanalasgém. A másik csoportba azok a fajok kerültek, amelyek esetében élőhelyeik védetté nyilvánítása önmagában nem elégséges, mert fennmaradásuk speciális intézkedéseket is igényel, pl. fészkelőhelyek kialakítása, odúk kihelyezése, középfeszültségű tartóoszlopok szigetelés stb. Ebbe a kategóriába soroltuk a pl. a tűzokot, parlasi sást, kerecsensólymot, gyöngybaglyot, szalakótát és számos további társukat. Ezek közül azokra a fajokra, amelyek megőrzéséhez az MME lehetőségei szerint hatékonyan tudott hozzájárulni, kidolgoztuk a védelmi programot. 2004-ben közreadtuk a haris-, a tűzok-, a rétisas-, a parlasi-, a kékvércse-, a kerecsensólyom- és az uhuvédelmi programot, melynek összeállításában nagyon sok tagtársunk vett részt. Ezek a dokumentumok jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy egyrészt intézkedéseink alaposan végiggondoltak voltak, másrészt széles körben megismertette ezek a dokumen-

tumokat, azok a csoportjaink vagy kisebb szervezeti egységeink, amelyek ezekkel a fajokkal foglalkoztak, azonos módszerekkel végezték tevékenységüket.

Az 1990-es évek végén a korábban elkészülteket aktualizáltuk és további fajokra is kidolgoztuk az akkor már védelmi tervek nevezett dokumentumokat, melyeket 2003-ban az MME könyvtára sorozatban jelentettünk meg. Ebben a kötetben 14 madárfaj védelmi terve található, melyek a következők: fekete gólya, fehér gólya, cigányréce, rétisas, parlasi sas, kék vércse, kerecsensólyom, haris, tűzok, széki lile, gyöngybagoly, uhu, szalakóta, gyurgyalag. Ezek megalkotása széleskörű összefogáson alapult, hiszen a kidolgozásban 39 tagtársunk vett részt. Ezekon felül elkészült a rákosi vipera fajvédelmi terve is.

Az MME szakemberei azonban nem csak a hazai védelmi tervek kidolgozásban vettek részt. A BirdLife International, az RSPB és az Európai Unió közös programot indított 23 – világviszonylatban veszélyeztetett – európai madárfaj védelmi tervének kidolgozására. A parlasi-sas-védelmi terv összeállításában nem csak részt

vettek szakembereink, hanem a program kidolgozására szervezett nemzetközi találkozót, amelyen kilenc ország képviselői vettek részt, 1993 decemberében Királyréten az MME szervezte. Az elkészült terveket 1996-ban az

A fekete gólya esetében élőhelyeinek védetté nyilvánítása önmagában nem elégséges, mert fennmaradása speciális intézkedéseket is igényel.

Európa Tanács könyv formájában jelentette meg. A kötetben szereplő fajok közül bennünket a parlasi sas mellett a haris, a tűzok, a csíkosfejű nádiposzáta (mint fészkelő), illetve a kis lilik, a vörösnakú lúd és a vékonycsőrű póling (mint átvonuló) érintettek, továbbá

az akkor nálunk még csak alig mutatkozó kis kormorán. Ezek közül több faj nemzetközi szintű védelmi tervének megalkotásához is hozzájárultak szakembereink. A világviszonylatban veszélyeztetett fajok jegyzékének felülvizsgálata során három újabb faj

került ebbe a kategóriába. Ezekre és további öt Európában különösen jelentős fajra a BirdLife International és az Európai Unió együttműködésével szintén kidolgozásra kerültek a fajmegőrzési tervek, amelyeket az Európai Unió adott közre 2001-ben. Az e kötetben szereplő nyolc faj közül kettőnek (fekete sas és békászó sas) az összeállítását – másokkal közösen – magyar szakember végezte, a cigányréce előkészítését szolgáló értekezlet pedig 1996 októberében az MME szervezte Szerencsen, a kidolgozásban pedig öt tagtársunk is részt vett. A bölömbikára vonatkozó terv kidolgozásához is szakmai segítségét nyújtottunk. A kötetben szereplő további négy faj nálunk nem él.

2005-ben a kerecsensólyom-védelmi program európai akciótervének kidolgozására is Magyarországon került sor. A Csákváron a Pro Vértes Közalapítvány által biztosított helyszínen rendezett értekezleten 12 ország 36 szakembere vett részt, ahol egyúttal megalakítottuk az európai Kerecsensólyom-védelmi Munkacsoportot, melynek koordinátora az MME Kerecsensólyom-védelmi munkacsoportja lett.

Ha végignézzük a világviszonylatban veszélyeztetett Európában élő, vagy földrészünkön jelentős állománnyal rendelkező fajok akkori listáját, szembeötlő, hogy a kis kormorán, a vörösnakú lúd, a parlasi sas, a haris, és a cigányréce állományai megerősödtek. Vannak további „sikeres”, de nálunk nem élő fajok is, amelyek stabilizálását a fajvédelmi tervekben megfogalmazott intézkedések megvalósításával sikerült elérni. Ilyen pl. a kékcsoőrű réce, amelynek spanyolországi állománya, ma már jelentősnek mondható.

Nyugodtan kijelenthetjük, hogy számos veszélyeztetett madárfajunk – a fekete gólyától a rétisasig, vagy a szalakótától a kék vércséig – mai állományai a bizonyítékai annak, hogy az MME, partnereivel összefogva, védelmi tevékenységének megtervezésével és megvalósításával jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy ezek a fajok jó eséllyel képesek lesznek hosszú távon is fennmaradni.

© Völgyi Sándor

Haraszthy László

Jubileum a Ferencmajorban: 25 éves a madarásztábor!

Egyesületi élet

© Bajor Zoltán

AZ MME KOMÁROM-ESZTERGOM Megyei Helyi Csoportjának tagjai által elindított Hopp Ferenc Madarásztábor életében a 2015-ös esztendő kiemelkedő jelentőséggel bírt: madárgyűrűző táborunk a 25. születésnapját ünnepelte! Számvetés jelleggel most felelevenítettünk néhány fontos emléket az eltelt 25 évből, bemutatjuk napjaink táborát, eredményeit, szólunk jövőbeni terveinkről.

A kezdetek

1990-et írunk, a börsönyi Királyréten járunk. A nagyszerűen szervezett, kivételes egyéniségeket felsorakoztató táborban szerzett élmények mély nyomokat hagytak Szimuly Györgyben, aki gyűrűzőként vett részt a tábor munkájában. Kezdeményezésére indult el megyénkben is a tábor, aminek a szakmai gyűrűző munka mellett elsődleges célja volt, hogy összefogja a természetet szerető embereket, a madarak iránt érdeklődőket, és a fiatalokat. Krug Tiborral és Pénzes

Lászlóval kiegészülve, a Ferencmajori-halastavak mentén választották ki a nomád táborozásra és madárgyűrűzésre alkalmas helyszínt, ami hosszú évekig megannyi élmény és közös emlék helyszínévé lett.

A „nulladik” tábor ideje (1990 augusztusa) alatt a Fényes-patak mentén felfedezett tisztás a tábor életének első 14 évében biztosította a helyszínt a megyei madarászok számára.

1991 augusztusában szerveztük meg az első táborát, ami akkor még csak 1 héti tartott. Az ezt követő 13 évben jellemzően 2-3 hét közötti intervallumot ölelt fel a tábori időszak, ahol a gyűrűzés mellett már akkor is hangsúlyos szerepet

A Ferencmajori-halastavak látképe légifelvételen

© Varga Norbert

kapott a terepi megfigyelés. A szakmai munka mellett a tábor kiemelt jelentőséggel bírt a helyi csoport közösségi életének szempontjából. A madarak iránt érdeklődő fiatalok jelentős része itt került először kapcsolatba más, hasonló érdeklődésű kortársával, életre szóló barátságok szövődtek: innen indultak azok az

© Pribéll Levente

emberek, akik ma is meghatározó szerepet töltenek be a megyei csoportunk életében.

Váltás a jelenlegi táborhelyre

A táborok alatt az állandó hálóállások mellett folyamatosan figyeltük, szondáztuk a területet, az ígéretesnek

Haris
Lent: Gyurgyalag, sárgarigó és jégmadár
Jobbra: Sárgarigó-portré

© Szabó Máté felvételei

ítélt helyeken hálóállásokat alakítottunk ki. Ezzel évről-évre jelentősen bővült az ismeretünk a területtel kapcsolatban, így amikor arra került sor, hogy le kellett mondanunk a régi helyünkről, tulajdonképpen már megvolt az új tábor helye.

A viszonylag kis kiterjedésű, tölcsérsékként elterülő táborhelyet két tó és a Fényes-patak határolja. Az új helyszín nagyon ideálisnak bizonyult, minden korábbi hátrányt kiküszöbölt: könnyen, aszfaltos úton megközelíthető, de mégis zárható sorompóval védett, nagy tér áll rendelkezésre a parkolóhoz, közösségi rendezvényekhez, sátrak felállítására, így

húzódo faszorban állítottunk először lombkorona hálót, ami 9 méter magasan és 15 méter hosszan feszül a nyiladéka. Rá egy évre egy fűzfacsoportban állítottunk fel egy újabb „canopy” hálót, ami ugyancsak 15 méter hosszú, de már 12 méter magas lett!
Ahogy bővült és fejlődött a tábor, úgy bővült partnereink száma is. Az elmúlt mintegy nyolc évben a táborát a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesülettel, valamint a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal közösen szervezzük. Az együttműködés eredményeképpen évről-évre fejlesztettük, alakítottuk a területet:
– tereprendezést végeztünk a sátorhelyek és a hálóállások számára

akár nagyobb létszámú látogatót is fogadni tudtunk.

Gyűrűzés

A Hopp Ferenc Madarásztáborok alaptervevénye a madárgyűrűzés. Az új táborhely óriási előnye, hogy a hálóállások a tábor közelében, egymásba fűzve helyezkednek el, változatos vegetáción haladnak keresztül, a XI-es tó nádasától egészen a Naszály település határában folyó Fényes-patakig húzódnak. Ez az átfogás mindössze 17 db 12 méteres hálót igényel. Ezeket egészítik ki időszakosan, a lehetőségekhez igazítva a tómedrekben, elsősorban parti madarakra felállított hálók (4-5 db) és varsák (4 db).

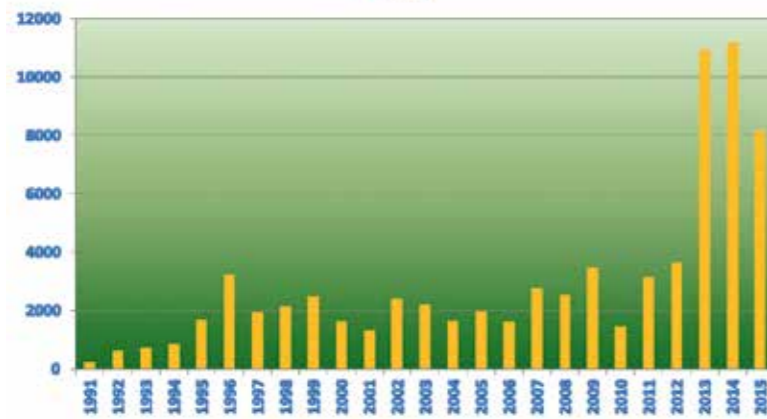
2012-ben a Fényes-patak mentén

- madármegfigyelő tornyot állítottunk (rálátással a környékre és a hálóállásokra)
- 26 méter pallósort (nádas hálóállás) és 5 hidat építettünk az ellenőrző útvonalakra
- megépítettünk egy fedett, szélvédett gyűrűzőállást
- felépítettünk – a Knorr-Bremse cég jóvoltából csapatépítő tréning keretében – egy 40 négyzetméteres fedett közösségi teret
- beállítottunk az ősztől tavaszig terjedő időszakokra a gyűrűzők/szedők elhelyezésére egy fűthető mobilházat

Madártani eredmények

A Hopp Ferenc Madarásztábor indulása előtti években mindössz-

Hopp Ferenc tábor, évente gyűrűzött madarak (pld)

Kis vöcsök
Lent: Tüzesfejű királyka

szesen 17 madarat gyűrűzték a Ferencmajori-halastavak környezetében, amihez képest a „nulladik” tábor alatt gyűrűzött 120 madár is nagy előrelépést jelentett.

25 év, összesen 728 gyűrűzési napja alatt 156 madárfaj 74.167 egyedét jelöltük meg. A gyűrűzési aktivitás (az őszi időszak 3 hónapra növelése révén) az utóbbi 3 évben jelentősen megnőtt, amit jól szemléltet, hogy ez idő alatt gyűrűztük meg az összes madár több mint 40 %-át (30.323 példányt).

A legnagyobb példányszámban gyűrűzött 10 madárfaj az elmúlt 25 évben:

foltos nádiposzáta	(13.444 pld)
barátposzáta	(10.416 pld)
cserregő nádiposzáta ...	(10.304 pld)
füsti fecske	(3.659 pld)
partifecske	(2.851 pld)
kék cinege	(2.536 pld)
vörösbecs	(2.222 pld)
nádirigó	(2.031 pld)
seregély	(1.825 pld)
kerti poszáta	(1.696 pld)

Torzítja a listát, hogy az évek során egyes fajok előtérbe kerültek, míg mások visszaszorultak. Így például eltűntek a halastavak nádasai-ban éjszakai nagy fecskesapatok! Az utolsó nagyobb mennyiséget 2002-ben gyűrűztük, azóta 100 körüli az évente gyűrűzött fecskék száma. A 3 hónapos őszi időszak hozadéka viszont pl. a nagy mennyiségű vörösbecs, kék cinege. Az őszi nyúló gyűrűzésnek és a magas hálónak köszönhetően jelentősen megnőtt a harkály fajok gyűrűzése, ami a terület adottságait ismerve minket is meglepett. 25 év alatt 7 harkály-faj 183 példányát gyűrűz-

tük meg, ennek 70%-át az utóbbi 3 évben fogtuk.

A gyűrűzött fajok tekintetében a rövidebb tábori időszakok is szépen szerepeltek, de az utóbbi 3 év mindegyikében meghaladta a 100-at.

A táborhoz közel helyezkedő tavak aktuális vízszintjének függvényében igyekeztünk minden évben partimadarakat is fogni. A 25 év alatt 11 szezonban sikerült 50 példány feletti mennyiséget jelölni, a 2003-as év volt a legjobb, ekkor 284 pld-t fogtunk. Összesen 24 partimadár-faj 1.550 egyedét jelöltük meg. Az öt leggyakoribb faj: réti cankó (401 pld), sárszalonka (320 pld), kis lile (291 pld), billegetőcankó (218 pld) és a sarlóspartifutó (42 pld). A hazánkban ritkábban gyűrűzött fajok közül a havasi lile (1 pld), nagy sárszalonka (1), tavi cankó (1), vékonycsőrű vízta-posó (2), sárjáró (9) és a kis sárszalonka (18) az említésre méltó.

© Csonka Péter felvételei

Ritka vagy ritkán gyűrűzött fajok

A tábor indulása után nem sokat váratott magára az első kuriózum. 1992 augusztusában fiatal karmazsinpirókot gyűrűztünk, amely a faj 8. előfordulása volt Magyarországon. Ugyanebben az évben került kézre egy öreg hím havasi lile.

2003 augusztusában egy hering-sirályt fogtunk be, a fajnak ez volt az első gyűrűzési adata Magyarországon. 2013 októberében 2 fiatal

barna zeszse került a hálókba. Ez az alfaj ezelőtt 8 alkalommal fordult elő bizonyítottan hazánk területén. 2014 októberében 2 fiatal vándorfűzikét jelöltünk, amelyek a faj 30. ill. 31. előfordulási itthon. 2015. augusztus 7-én egy öreg nagy sárszalonkára került gyűrű, ez a faj 4. gyűrűzési adata Magyarorszá-

© Csonka Péter

gon. 2015 novemberében pedig ismét egy fiatal barna zeszse került a hálókba.

Néhány érdekesebb megkerülés

A gyűrűzési aktivitásnak köszönhetően eddig 79 példány általunk jelölt madár került meg külföldön, valamint 73 külföldi gyűrűs madarat fogtunk vissza. Legtöbb megkerülésünk a környező országokból származik, de előfordultak gyűrűzött madaraink Franciaországban, Lengyelországban, Olaszországban, Oroszországban, Észtország, Csehországban, Ausztriában,

Oroszországban Kurszk közelében lőttek le. Egy pajzsoscan-kónk Maliban a Debo tónál került meg. Egy Lengyelországban jelölt réti cankót másnap reggel szedtünk ki a varsánkból.

Célok, tervek

A korábbi 3-4 hetes tábori intervallumot 2013-ban bővítettük ki először 3 hónapra. Ennek feltételei

© Szabó Máté

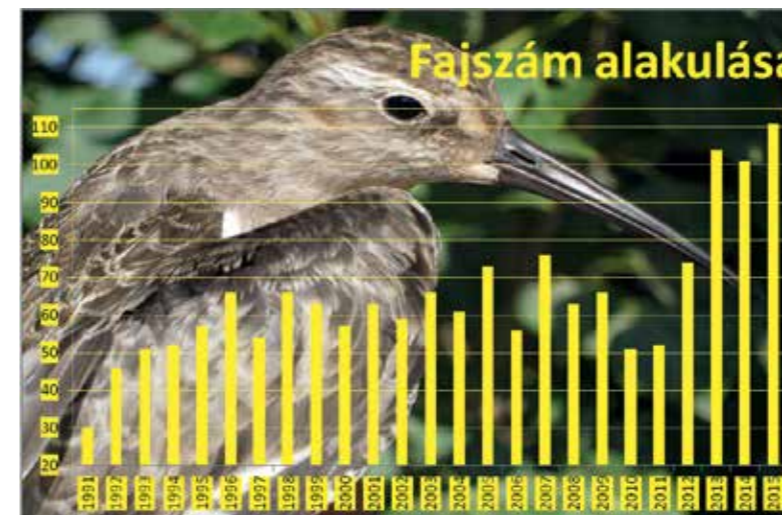
Parti lile
Balra fent: kakukk

eltöltésére alkalmas mobilházat, fűtési lehetőséggel, árammal ellátva. Elkezdjük a tavaszi gyűrűzéseket is a területen, idén pedig bekapcsolódunk a CES programba is. A Ferencmajor adta korábban is a helyszínt olyan rendezvényeinkhez, mint a Madarak és Fák Napja (közel 700 iskolást fogadunk minden évben!), vagy az Európai Madármegfigyelő Nap. A látogatók fogadását mára számos beruházás segíti (fedett esőbeálló, magasles).

Köszönetnyilvánítás

Ezúton kívánunk köszönetet mondani mindenkinek, aki az elmúlt 25 évben részt vett a Hopp Ferenc Madarásztábor munkájában. Külön köszönet gyűrűzőinknek, valamint a táborvezetőknek, és természetesen köszönet a madárszoknak, a lelkes madárszedőknek. A tábor működtetése továbbra is elképzelhetetlen lenne a segítségük nélkül. Köszönjük partnereink és támogatóink (Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Tatai Mezőgazdasági Zrt., Naszály Község Önkormányzata, Tata Város Önkormányzata) segítségét is!

Bátly Gellért, Csonka Péter,
Krug Tibor, Péntes László

Németországban, Dániában, Fehéroroszországban, Spanyolországban, Egyiptomban, Görögországban, Törökországban, Finnországban, Zairében és Maliban. Egy 1993-ban jelölt apró partifutót következő év nyarán fogták meg 6200 kilométerrel távolabb Oroszországban, a Léna-torkolatvidékén. Egy 2003-ban jelölt sárszalonkát 2009-ben

korábban még nem voltak adottak, 2-3 gyűrűzővel esélyünk sem volt egy hosszabb periódust végigvinni. Az utóbbi években azonban egyre többen kapcsolódtak be a tábori munkába, sorra teszik le fiataljaink a gyűrűző vizsgát, így mára 9 gyűrűző között oszlik meg az őszi intervallum. Ehhez kapcsolódóan beállítottunk a hosszú őszi esték

Érdekes madármegfigyelések

2016. január–március

Faunisztika

© Dusnoki Kornél

Törpekuvik: 2016. február 6., Jósvafő
Lent: Fekete sas: 2016. január 1., Kis-Balaton

A KÖVETKEZŐKBE
RÖVID ÁTTEKIN-
TÉST szeretnénk nyúj-
tani 2016 januárjának,
februárjának és márciusának
legérdekesebb faunisztikai meg-
figyeléseiből. Az itt következő –
Magyarországon jórészt nagyon
ritkán előforduló – madárfajok ada-
tainak nagy része a Nomenclator
Bizottság által hitelesítendő, ez
viszont a legtöbb esetben még nem
történt meg, ezért sem az előfor-
dulások pontos időpontját, sem
a megfigyelők nevét nem közöljük.

Január

A Kis-Balaton térségében telelő
fekete sasokat (*Aquila clanga*)
többször is látták a hónap folya-
mán: az év első napján három
példányt Zalavár mellett, másnap
egy szubadult madarat Balaton-
magyaródnál, az első hét végén
egy öreg és egy szubadult példányt

Sármellék közelében, január utolsó
hetében pedig két öreget Balaton-
magyaródnál, illetve egy öreget
Sármellék mellett (utóbbit két
alkalommal is). Az év első napjai-
ban Novajon egy szibériai csilp-
csalpfüzikét (*Phylloscopus collybita*
tristis), Gárdonyinál a Velencei-
tavon egy immatur dolmányos
sirályt (*Larus marinus*), Szögliget
határában pedig három törpeku-
vikot (*Glaucidium passerinum*)
figyeltek meg. Január első hetében

© Cser Szilárd

egy öreg indiai lúd (*Anser indicus*)
bukkant fel a tatai Öreg-tavon
(majd több mint egy hétig tartóz-
kodott ott), a Balmazújváros mel-
letti Virágoskút közelében pedig
egy öreg fekete sast (*Aquila clanga*)
láttak. A hónap második hetében
a Zalaegerszeg közelében lévő
Válicka-völgyben egy barna zsezsét
(*Carduelis flammea cabaret*), egy
Gyál melletti bányatavon pedig egy
immatur dolmányos sirályt (*Larus*
marinus) láttak. Ugyanebben az
időszakban a pusztaszeri Büdös-
széken két öreg kanadai lúd (*Branta*
canadensis) tűnt fel, amelyek aztán
több mint egy hétig tartózkodtak
ott. Január harmadik hetében
Bősárkány közelében egy öreg,
a Mártélyi Tájvédelmi Körzetben
pedig egy immatur fekete sast
(*Aquila clanga*) figyeltek meg.
Szintén a hónap harmadik hetében
egy törpekuvikot (*Glaucidium*
passerinum) észleltek Szögliget

© Szabó Máté

határában (Szád-vár). Január
negyedik hétvégéjén a nagyhegyesi
Elepi-halastónál két öreg, Debrecen
közelében (Szepes-Tó-có-ér) pedig
egy immatur fekete sas (*Aquila*
clanga) került szem elé. Ugyan-
ezen a hétvégén a Kis-Balatonon
(Sármellék közelében) egy szibé-
riai csilpcsalpfüzikét (*Phylloscopus*
collybita tristis) észleltek.

Február

A hónap első hetében Szögliget
határában (Szád-vár) két, Jósvafő
közelében pedig egy törpekuvikot
(*Glaucidium passerinum*) észleltek.
Február elején egy rózsás flamingó
(*Phoenicopterus roseus*) került szem
elé a Dinnyési-Fertőn. Az első hét-
végén valószínűleg ugyanazt az
immatur fekete sast (*Aquila clanga*)
látták ismét Debrecen közelében,
amelyet már januárban is észleltek
ott. Ugyanezért az ópusztaszeri
Vesszős-széken tűnt fel az a két öreg
kanadai lúd (*Branta canadensis*),
amelyek január közepén a pusztas-
zeri Büdös-széken tartózkodtak.
Szintén február első hétvégéjén
került szem elé egy barátréce ×
cigányréce hibrid (*Aythya ferina*
× *Aythya nyroca*) gácsér a tatai
Öreg-tavon. Az ugyancsak az első
hétvégén a Tisza-tó Abádszalóki-
öblében felbukkant öreg jeges búvár
(*Gavia immer*) tíz napig tartóz-
kodott ott. A hónap közepén egy
öreg indiai ludat (*Anser indicus*)
láttak Bugyi közelében. Február
harmadik hetében egy immatur
fekete sast (*Aquila clanga*) figyeltek
meg Biharugra határában (Sző-
rét). A szintén a hónap harmadik
hetében a Székesfehérvár melletti
Vörösmarty-halastavakon felbuk-
kant öreg gácsér kékcsoőrű réce
(*Oxyura leucocephala*) tíz napig
tartózkodott a területen. Február
harmadik hétvégéjén egy immatur
fekete sas (*Aquila clanga*) került
szem elé a bősárkányi Nyirkai-
Hanyban, ahol a következő hétvé-
gén egy öreg példányt is láttak.

© Oláh János

Kékcsoőrű réce: 2016. február 21.,
Székesfehérvár
Fent: Halcsont-
farkú réce: 2016.
március 11., Tata
Lent: Házi és
mezei veréb hib-
ridje: 2016. már-
cius 15., Dinnyés

ral. Február legvégén Tiszaalpár
határában (Nagy-tó) egy immatur,
Szeged közelében (Szőreg) pedig
egy öreg fekete sast (*Aquila clanga*)
figyeltek meg.

Március

A hónap első hetében egy Múcsony
melletti belvizes területen (Lánc-
rét) egy öreg kis hattyút (*Cygnus*
columbianus bewickii) láttak.
A második héten többször a meg-
figyelők távcsöve elé került egy
sötét színváltozatú törpesas (*Aquila*
pennata) a Kis-Balaton II. ütemén.

© Fenyvesi László

Ugyanebben az időszakban egy
tojó színezetű halcsontfarkú réce
(*Oxyura jamaicensis*) tűnt fel
Tatán, a madarat először a Réti-
halastavakon, később több alka-
lommal az Öreg-tavon figyeltek
meg. Szintén március második
hetében egy barátréce × cigányréce
hibridet (*Aythya ferina* × *Aythya*
nyroca) észleltek a bácsalmási Sós-
tón, a Biharugrai-halastavaknál
pedig egy fekete sas (*Aquila clanga*)
került szem elé. A hónap második
vasárnapján egy nagy magasság-
ban dél felé vitorlázó fakó keselyűt
(*Gyps fulvus*) láttak Apácatorna
felett, a tömörkényi Csaj-tavon
pedig egy tojó színezetű halcsont-
farkú récét (*Oxyura jamaicensis*)
figyeltek meg (ez utóbbi madár
nem azonos a Tatán látottal, mert
az ebben az időszakban még az
Öreg-tavon tartózkodott). Szintén
ezen a második vasárnapon buk-
kant fel egy öreg gácsér álarcos
réce (*Anas americana*) a Kis-Bala-
tonon (Zalavár közelében), ame-
lyet a következő héten még több-
ször láttak ugyanott (ennek az
észak-amerikai fajnak ez a negye-
dik előfordulása Magyarországon).
Március közepén Balatonmagyaród
közelében két öreg fekete sast
(*Aquila clanga*) észleltek, Dinnyésen
pedig egy mezei veréb × házi veréb
hibridet (*Passer montanus* × *Passer*
domesticus) fogtak és gyűrűzték.
A hónap második felében már csak
néhány érdekes adat volt, a har-
madik héten egy immatur dolmá-
nyos sirály (*Larus marinus*) került
elő a Szege-di-Fertőn, az utolsó
héten pedig egy szubadult fekete
sast (*Aquila clanga*) figyeltek meg
Biharugrán (Ugrai-rét).

Köszönet illeti a madarak – név
szerint ugyan nem említett – meg-
figyelőit, hogy adataikat közkinccsé
tették. Kérjük, hogy – amennyiben
eddig még nem tették meg – a meg-
figyelések részletes dokumentációját
mielőbb juttassák el a Nomenclator
Bizottság titkárához (Simay Gábor,
e-mail: nomenclator@birding.hu).
Az itt felsorolt adatok nagyrészt
az érdekes megfigyeléseket közzé-
tevő www.birding.hu, illetve a
www.rarebirds.hu internetes olda-
lakról származnak.

Összeállította: **Hadarics Tibor**

Érdekes madármegkerülések

Madár-
gyűrűzés

© Lukács Katalin-Odett

AZ ELMÚLT IDŐ-SZAKBAN a Madár-gyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők neveit technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemmel tudjuk feltüntetni. A közölt összesítések tájékoztató jellegűek, az április végéig beérkezett adatok alapján készültek.

Énekes hattyú

A 2014 őszén, a pataki horgásztávon jelölt (Lukács Katalin) énekes hattyú rendszeresen szem elé került az Ipoly völgyében, és a környező területeken. Március elején egy reggel megfigyelték az Ipoly szlovákiai oldalán, és még aznap délután Érsekvadkert határában is látták

párjával, kukorica tarlón. Ezidáig 37 megfigyelési adatát regisztráltuk a központi adatbankban.

Fehér gólya

Rábcakapiban egy olasz gyűrűs fehér gólyát figyeltek meg (Tatai Sándor) márciusban. A madarat 2010-ben fiókaként gyűrűzték, és azóta Németországban

Énekes hattyúk
Fent: Halcsont-farkú réce: 2016. március 11., Tata
Lent: Kanalasgém-megkerülések

(Württemberg, 2014. június) és Horvátországban (Zágrábi személtel, 2014. november) is azonosították. Ez az első olaszországi gyűrűzésű fehérgólya-megkerülés a hazai adatbankban.

Fekete gólya

Idén februárban és márciusban egy hazai gyűrűs fekete gólyát fénképeztek le több alkalommal is Tanzániában (Tarangire National Park). A madarat 2015-ben fiókaként jelölték Bodajk közelében (Szalai Gábor). Ez az első fekete-gólya-megkerülési adatunk Tanzániából, egyben az első színes gyűrűs fekete-gólya-megfigyelési adatunk Afrikából. A kontinensről származó korábbi adataink mind kézrekerülések voltak, amikor csak az elhullott vagy sérült gyűrűs madarat találták meg.

Kanalasgém

Idén is már többször megfigyelték (Domján András, Pigniczki Csaba) azt a 2003-ban a tömörkényi Csajtavon fiókaként jelölt színes gyűrűs kanalasgém, amit élete során itt-

© Marnix Vandegehuchte

nyékén jelöltek (Schally Gergely), azonosítás és mérés után ismét elengedték. Ez a 12. magyar gyűrűs erdei szalonka megkerülés Franciaországban, a korábbiak mind vadászat áldozatai voltak, ez az első, amit visszafogtak. 2015-ben összesen 53 példányt gyűrűzték Magyarországon, ami meghaladja a korábbi évek eredményeit.

hon és Tunéziában már közel 60 alkalommal azonosították. Jelenleg ez a második legidősebb gyűrűs kanalasgém az adatbankban. Még 2013-ban Dinnyés közelében botulizmus miatt került kézre egy 1995-ben jelölt cseh gyűrűs példány.

Egerészölyv

Március elején egy áramütött gyűrűs egerészölyvet találtak Vácszentlászlón. A madarat 1997-ben fiókaként jelölték (Tóth János) innen mindössze 8 km-re. Ez jelenleg a harmadik legidősebb gyűrűs egerészölyv az adatbankban, két példány előzi meg, amelyeket 21 év után egészségesen fogtak vissza.

Erdei szalonka

Január közepén egy hazai gyűrűs erdei szalonkát fogtak vissza Dél-Franciaországban. A madarat, amit tavaly októberben Gödöllő kör-

© Gyarmati Gábor

Kanalasgémek
Fent: Fekete gólya
Lent: Csíkosfejű nádiposzáta

Szerecsensirály

Már korábban is szerepelt a Madártávlatban az a szerecsensirály, amelyet DNy-Lengyelországban figyeltek meg ismét, immár 97. alkalommal. A madarat fiókaként jelölték 1997-ben, a Korom-szigeten (Szegedi Fehér-tó, Veprik Róbert). Az első színes gyűrűjét 2003-ban elvesztette, de 2006-ban visszafog-

ták Lengyelországban (Kozielno) költőkolóniában. Ekkor új acélgyűrűt és színes gyűrűt is kapott. Jelenleg ez a legidősebb szerecsensirály a hazai adatbankban.

Gyöngybagoly

Februárban Bosznia Hercegovina ÉK-i részén ütöttek el egy hazai gyűrűs gyöngybaglyot. A madarat 2014-ben fiókaként jelölték (László Csaba) Baranya megyében. Ez az első magyar gyűrűs gyöngybagoly megkerülés Bosznia-Hercegovinában.

Macskabagoly

A bátai református templom épületében egy 2007-ben, ugyanitt fiókaként jelölt (Csortos Csaba) macskabaglyot fogtak vissza április elején (László Csaba). Jelenleg ez a legidősebb gyűrűs macskabagoly az adatbankban.

Csíkosfejű nádiposzáta

Április 22-én a Sumonyi Gyűrűző-állomáson egy francia gyűrűs csíkosfejű nádiposzáta került a hálóra (Molnár Zoltán). A madarat 2015. augusztus 7-én gyűrűzték Franciaországban, Bretagneban. Eddig Magyarországon 44 csíkosfejű nádiposzáta gyűrűzték, legutóbb 2010 tavaszán, éppen Sumonyban. A mostanival együtt kettő megkerülési adattal rendelkezünk. 2010-ben egy spanyol gyűrűs madarat figyeltek meg a Hortobágyon.

Sárgarigó

Egy vezetéknek ütközött, törött szárnyú, olasz gyűrűs sárgarigó találtak 2014 tavaszán Berhida közelében (Fenyvesi László). Nemrégiben érkeztek csak meg a gyűrűzési adatok az olasz központból. A madarat 2013-ban gyűrűzték a Tirrén-tenger egy kis szigetén (Zannone). Ez az első külföldi gyűrűs sárgarigó megkerülés a hazai adatbankban. Az itthon, eddig meggyűrűzött három ezer sárgarigóból ezidáig 16 került meg külföldön, a legtöbb Görögországban (11 példány), a többi Olaszországban (3 pld.), Albániában (1 pld.) és Tunéziában (1 pld.).

Karcza Zsolt

Kuvikvédelem Magyarországon

A Kuvik Munkacsoport tevékenységének bemutatása

Madár-
védelem

© A Kuvik Munkacsoport felvételei

AZ MME KUVIK MUNKACSOPORTJA a hazai kuvikvédelmi tevékenységért felelős, azt irányító és koordináló csoport. Fő célunk a kuvikvédelmi lehetőségek megismertetése és alkalmaztatása az ország több területén, odúparkok létrehozása, elterjedési, fészkelési és más fontos adatok gyűjtése az ország területéről, a létrehozott kuvikvédelmi-koordinációs hálózat segítségével.

A kuvik életmódja

A fokozottan védett kuvik (*Athene noctua*) részben nappali életmódú, a nyílt térségeket kedvelő faj. Jellemző élőhelyei az alföldi tanyák, istállók, juhodályok, gazdasági épületek, öreg állományú gyümölcsösök, koros fákkal tarkított letelek, a folyóárterek csonkolt fűzesei, parkok, öreg fasorok. Röpte jellegzetesen hullámzó. Messze hangzó

„kijú” kiáltását, illetve a nagy pólingéhoz hasonló füttyögő hűgését nappal is hallatja. Főként télen, napos időben előszeretettel pózol villanyoszlopokon, kémények tetején és más kilátóhelyeken. Ha gyanakszik vagy kíváncsi, fejét akár 180 fokkal is képes elfordítani, testét hirtelen moztatni – lelapulni, majd kiegyenesedni. Állandó madár, a párok egész évben a költőhely közelében tartózkodnak, gyakran éveken át együtt maradnak, revírjüket a téli időszakban sem hagyják el, a kirepült fiatalok az őszi és téli időszakban kóborolnak. Változatos vadászati módja miatt meglehetősen sokféle táplálékot fogyaszt. Fő táplálékát kisemlősök és rovarok alkotják, ezek mellett madarakat, gyűrűsférgeket, kételtűeket, hullóket és halakat zsákmányol, de olykor növényi részeket is fogyaszt.

Sajnos az alföldi területek átalakulása óta – a költésre alkalmas

megfelelő belméretű faodvak hiánya miatt – természetes költőüregekben már csak ritkán költethet. Napjainkban költőhelyeinek többsége az emberi létesítményekben található, így jellemzően tanyasi- és gazdasági épületek padlásterében, ritkábban templomtornyokban, szalmakazlakban, gólyafészkekben találkozhatunk „fészkeivel”, amelyet valójában nem is épít, tojásait a puszta aljzatra rakja.

Mivel a kuvik az emberi lakóhelyek közelében él, sokféle jól ismerik, és az éjszakai szereplésével kapcsolatban sok háttorzongató történetet mesélnek róla. A kuvik a tanyavilág „halálmadara”. A babona szerint abban a házban, amelynek tetején megszólal, valaki nemsokára meghal. A kuvik hangja, a „kuvikolás”, nagy csendben messzire hallatszik, régi rossz híre sajnos csak lassanként változik meg, hasznossága ellenére e hiede-

lem miatt még napjainkban is sok tanyán üldözik.

A kuvik Magyarországon

Állománya számos európai országban csökkenő tendenciát mutat, Magyarországon az állományváltozás trendje pontosan még nem ismert, a közölt számok csak szakértői becsléseken alapulnak. A feltételezett állomány napjainkban 2000-4000 pár közötti lehet. A faj hazai állományát a babonavilágra alapozott üldözés mellett több jelentős veszélyeztető tényező is fenyegeti:

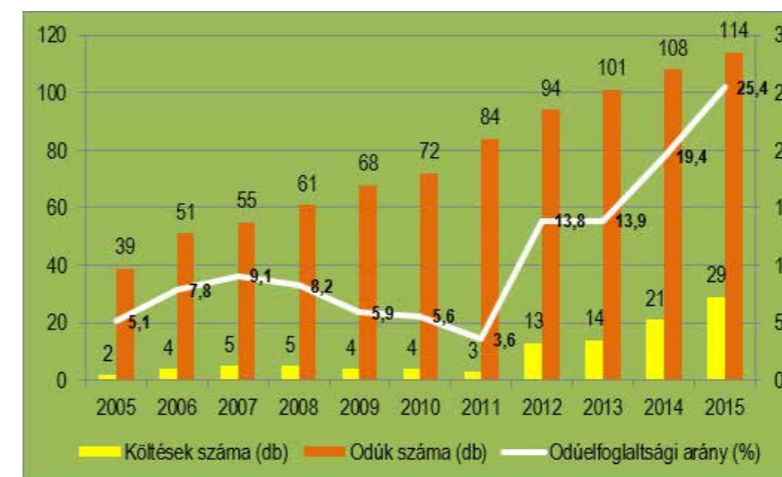
- idős állományú – költésre potenciálisan alkalmas – mezővédő erdősávok hiánya, tanyához tartozó idős fák (pl. fehér eper, kocsányos tölgy) kivágása
- a mozaikos, táplálékban gazdag élőhelyek csökkenő száma
- „élő” tanyavilág fokozatos megszűnése, az állattartás visszaszorulása
- az alföldi területeken jellemzően új, modern, költésre és búvóhelyként egyaránt alkalmatlan létesítmények építése a régi, költésre alkalmas tanyasi épületek helyére
- a kényszerűen épületekben zajló költések esetében az esetleges emberi tevékenységek (felújítási munkák, lezárások) jelentősen befolyásolják a költéssikert
- szigeteletlen távvezeték-oszlopok, rágcsálóirtó-szerek és peszticidok másodlagos mérgező hatása

Munkacsoportunk tevékenysége

A természetvédelmi tevékenység alappillérei az antropogén költőhelyek veszélyeztető tényezőinek

elhárítása, valamint mesterséges odúk telepítése révén az állomány

fenntartása. E mellett folyamatos a költőhelyek regisztrálása, a revírek élőhely-térképezése, valamint hasonló léptékben a tájhasználat és haszonállattartás – mint meghatározó élőhelyi- és táplálkozásbiológiai feltétel – elemzése. A munkacsoport önkéntesei 2003-óta több mint 400 mesterséges kuvikodút készítettek, illetve helyeztek ki alföldi területeken, elsősorban a Kiskunságban. Ezeket a védelmi eszközöket évente több alkalommal ellenőrzik. 2005-től 2015-ig összesen 473 kuvikot gyűrűzték, melyből közel 400 volt fióka. Mindez azt jelenti, hogy minden harmadik kuvik egyed ezen program keretei között kapott jelölőgyűrűt hazánkban.

Az odútelepítés szempontjai

A fokozottan védett kuvik védelmének egyik legalapvetőbb feladata az állomány fennmaradása és gyarapodása szempontjából a megfelelő élő- és táplálkozó-területeken a fészkelési lehetőségek biztosítása. Az említett problémákra rövidtávon a mesterséges fészkelőhelyek kihelyezése jelent megoldást. Az eddigi hazai megtelepedések és sikeres költések a kihelyezett mesterséges fészkelő- és látatípusok közül – néhány kivételtől eltekintve (pl. „D”-odú, gyöngybagoly-költőláda) – mind hengertestű odútípusban történtek. A mesterséges költőládákat olyan helyre célszerű kihelyezni, ahol a táplálkozó- és

élőhelyi adottságok megfelelőek, de a költőhelyek száma korlátozott (padláson költősarok hiánya vagy a berepülőnyílás időszakos lezárása, odvas fák hiánya, az esetenként túl nagy fészkelő- és pihenőhely nélküli gyepterületek). Az odúkat lehetőleg legelőknél, állattartó telepek közelében helyezük ki, vízszintes ágra dróttal lógatva, vagy ágvillaiba fixen erősítve. A kihelyezett fészkelőhelyekben a kuvikok mellett más védett madárfajok is megtelepedhetnek: szalakóta, füleskuvik, búbosbanka, vörös vércse,

© Matyikó Tibor

gyöngybagoly, csóka, seregély és mezei veréb is előszeretettel elfoglalja költésre.

Kuvikvédelmi koordinátor-hálózat

2015-ben az ország egyes területein kuvikvédelmi feladatokat vállaló koordinátorok bevonásával egységes kuvikodú-, költés- és elterjedési adatbázist hoztunk létre. E révén végre képet kaphatunk a más élő- és fészkelő-helyeken történő megtelepedésekről, hosszú távon az állomány nagyságáról, trendjéről, illetve ily módon lehetőség nyílik a célzott, kuvikot érintő kutatásokra is. A koordinátori feladatokra napjainkig több mint 30 koordinátor jelentkezett és kapcsolódott be, első sorban kuvikodúparkok létrehozásával. Ők 2016-tól saját működési területükön látják el, illetve segítik az általunk irányított kuvikvédelmi tevékenységeket. A koordinátori feladatokra természetesen bárki jelentkezhet, aki

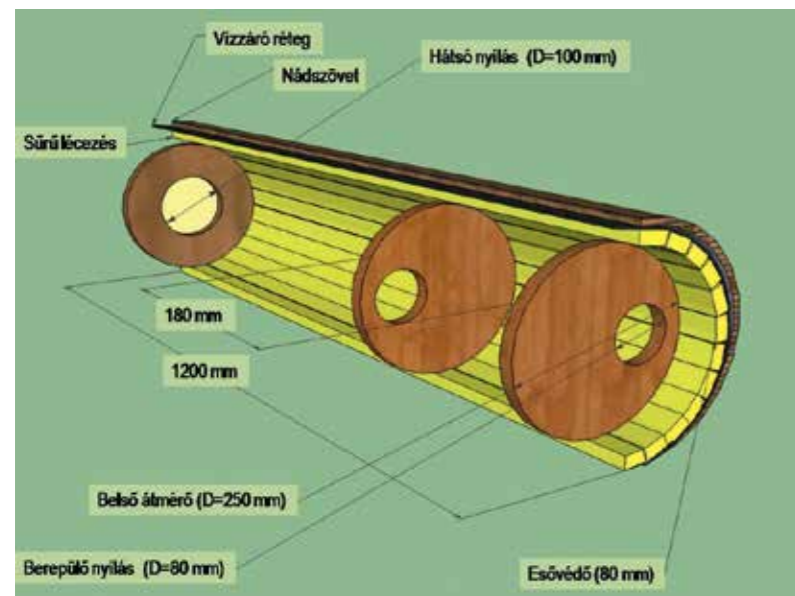
örömmel végezne – a természetvédelmi előírások betartása mellett – lakóhelye környékén kuvikvédelmi tevékenységet, és egyben vállalja adatainak közlését a munkacsoportnak.

Remélem az adott információk minden kedves kuvikszertető ember segítségére lesznek eme, az Alföldön és az ország más területein veszélyeztetett, még mindig sok helyen üldözött, szeretett bagolyfajunk megtelepítésében és védelmében. Akik önállóan készítenek vagy helyeznek ki kuvikodút, azokat örömmel segíti a munkacsoport (a szerző e-mail címe: hamoridanielkoe@gmail.com).

A koordinátori tevékenységről és az odúk készítéséről, kihelyezési és ellenőrzési szempontjairól részletesen a www.athenenoctua.hu honlapon tájékozódhatnak!

Partnereink: Magyarországi Kuvik Oltalmi Egyesület, Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány, Magyar Ragadozómadár-védelmi Tanács, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, Pilisi Parkerdő Zrt.

Hámori Dániel

Füsti fecskék vizsgálata Fejér és Veszprém megyében

Ornitológia

© Pelyvás Zoltán

AKÁRPÁT-MEDENCÉBEN ÉLŐ HÁROM fecskefaj közül a jószág-tartáshoz leginkább a füsti fecske (*Hirundo rustica*) kötődik. Alig van költőnk és írónk, aki ne jelenítette volna meg egy-egy művében a fecskét, és elsősorban a füsti fecskét.

„...Szállj, mint a fecske délnek, vagy északnak, mint a viharomadár ...”

(Reményik Sándor)

„...Látni, még csak egyszer a leszálló estét, villanó szárnyával az érkező fecskét ...”

(Wass Albert)

Vajon mi történik mai világunkban ezzel a madárral? Képes-e alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez? Milyen tényezők hatására és milyen sikerrel költ? Hogyan és mikor vonulnak a nálunk költő fecskék? Ezekre a kérdésekre kerestük és keressük a következő években is a választ Fejér és Veszprém megyében, és szeretnénk, ha kezdeményezésünk eljuthatna valamennyi magyarul beszélő magyarországi területre, hiszen a madarak nem ismernek országhatárokat.

Szomorú tapasztalatom, hogy a füsti fecske teljesen eltűnik azokról a helyekről, ahol megszűnik a jószág-tartás. Sok száz éve fennálló kiváló költőhelyek szűnnek meg a nagyalattartás hiányában, ugyanakkor eléggé mostoha időjárási körülmények között, ahol van jószág (pl. a Tátrában), népes fecskeállományok fészkelnek.

A fecskék elsősorban repülő rovarokat fogyasztanak, amelyekből – a repülés energiaigénye miatt is – folyamatosan nagy mennyiségű van szükségük. A legeltető állattartás biztosítja számukra az ideális rovartermetet. Különösen hűvös időben létfontosságú számukra a növényzetben mozgó legelő állat. Többször is megfigyeltem (évente nem egy alkalommal vannak ilyen napok), hogy a fecskék akár több százas csapatokban követik a gulyát vagy a nyáját, mert ha a rovarokat semmi nem készíti felrepülésre, akkor védett zugokban, levelek alatt lapulnak. Különösen az elnádásodott dinnyési szikes legelő szürke marhával tör-

© Matyikó Tibor

tendő kezelése során tapasztaltuk, hogy a fecskék (és a szitakötők) számára ideális vadászterület volt ez az aránylag fedett terep.

Bizonyára többen emlékeznek a 2010-es rendkívül csapadékos, hűvös évre, amikor már a jószág mozgatása sem volt mindig elég a sikeres táplálkozásukhoz. Ezen a nyáron többször megfigyeltem a Dinnyési-fertőnél, hogy a fecskék módszeresen átnézték a szürke-marha-gulyát, és az állatok testéről szedték le az élősködő rovarokat (bögölyöket és más vérszívókat). Ekkor történt nyár derekán egy különleges eset is, amikor Egyed István szürkemarkarhas gazdatársunkkal egy hűvös, szeles napon elkezdtek behordani a területről a szénabálákat, százas nagyságrendű fecskecsapat csatlakozott hozzánk, és a bálák mozgatásával előkerült rovarokat a földről és a platóról egyaránt felcsipegették. Még a fel-emelt szénakupacok alján, a fonalukon lógó pókokat is összekapkodták. Ebben az évben történt, hogy a magyarországi fecskeállomány 90%-a elpusztult. Ez az állomány

© Völgyi Sándor

már eleve töredéke volt a 30-40 évvel korábbinak, de az elmúlt évek kedvezőbb időjárásának köszönhetően az általunk megfigyelt területen 2015-re nagyjából helyreállt a 2010 előtti szint.

A költőhelyek feltérképezése nem csak azért fontos, hogy választ kapjunk a fent említett kérdéseinkre. Akár magángazdánál, akár nagyobb gazdaságban jártunk, az ott élő és dolgozó emberek rendszerint örültek annak, hogy a számukra is kedves madarak nekünk nagyon fontosak. Jó volt tapasztalni, hogy az ott élők a fecskéknek is igazi gazdái.

2015-ben még csak néhány élőhelyen tudtuk a füstifecskek költését mindhárom ciklusban végigkísérni, mert az év során folyamatosan bukkantunk újabb fészkelőhelyekre. 14 település 19 költőhelyét vizsgáltuk. Egy-egy élőhelyen a fészkek száma 1-105 között volt, a költőpárok száma 1 és 44 között mozgott. Sok olyan korábbi jó költőhelyet is megnéztünk, ahol az évek során megszűnt az állattartás. Ezekről a helyekről eltűntek a fecskék. A meglévő fészkelőhelyek a sikeres költések alapján, mennyiségi sorrendben az alábbiak voltak: nagyüzemi tehenészet fejőháza,

tehenistálló, lóistálló, egyéb állattartó épületek, juhodály, vízfolyások hídja alatt, lakóépület padlásán. Mindenütt legalább 200 méteren belül nagy háziállatokat tartottak. Ahol a juhodályt választották fészkelőhelyként, ott is bivalyok és marhák voltak a közelben. Nagyon meglepő volt ezen a helyen, hogy tucatnyi fészkek épült a szalmatető hodály szalufáira oly módon, hogy a fészkekcsésze fölött akár 30-40 cm szabad hely maradt, ugyanakkor rendkívül sok pókháló borította a nádtető alját. Összesen 106 költést ellenőriztünk, amelyekből 17 sikertelen volt. Ebből 11-ben megfőttek a tojások a szigetetlen fém- vagy cseréptető alatt, 2 fészkekben a szülőmadár pusztulása miatt nem volt fióka, kettőben bezáptáltak a tojások. Még olyan is volt az adonyi vasútállomásnál a híd alatt, hogy a nyári melegben felolvadt bitumen előntötte a már tollas fiókákat, így azok „kövültként” örökre a fészkekben maradtak.

A fiókák gyűrűzését körültekintően kell végezni. 3-14 napos kor között célszerű a jelölés. A kisebbekre a gyűrű túl nagy, a nagyobbak szétugrálnak, és baleset érheti őket. A megfelelő korúak viszont gond nélkül kézbe vehetők, ez nem okoz komoly stresszt számukra, és a későbbiekben fontos információ lesz a madarak pontos kora és származási helye.

A 2015-ben 346 füstifecske-fiókát gyűrűztünk.

Az első költésből 17 lakott, fiókás fészkaljat találtunk. Ezekben a fiókák száma a következő volt: 1x3, 5x4, 6x5, 4x6, 1x7.

A második költésnél 56 fészkaljat vizsgáltunk. Ekkor a fiókák száma így alakult: 1x1, 4x2, 12x3, 20x4, 19x5.

Augusztus közepén/végén még további 16 fészkaljat találtunk, ezeknél 2x1, 2x2, 8x3, 1x4, 3x5 fiókát gyűrűztünk.

Az egyes és kettes fészkaljak esetén egy kivétellel elpusztult testvéreket, ill. záptojásokat is leltünk. Három esetben találtunk elpusztult fiókát lószőrbe akadva. Egy dinnyési garázsban horgászdáml volt a fészkekben bélelésként, emiatt egy fióka elpusztult, egy másik pedig megsérült. Szétfoszló bálaszinegből két helyen mentettünk ki lábával

beleakadt fiókát, de később vonuló fecskékről is szedtünk le hasonlót. Megállapítható, hogy a fészkek bélelésére használt tollpíhek nem okoznak balesetet, de a hosszú fonalszerű szálak veszélyesek számukra.

Számos veszély leselkedik rájuk a költőhelyeken, de a vonulás és a telelés is foglalkoztat bennünket, hiszen a faj túlélése szempontjából mindegyiknek kulcsszerepe van. Nyár vége felé a nálunk élő állomány csapatokba verődik, és táplálékban bővelkedő területeken gyűjtik a vonuláshoz szükséges kondíciót. Ilyenkor az éjszakát nagyobb, biztonságos nádasokban töltik. A Dinnyési-fertőnél található madárgyűrűző állomásunk jeles fecske-gyülekezőhely. Már a korábbi években is sok fecskét jelöltünk, ill. ellenőriztünk. 2015-ben összesen 3762 fecskét gyűrűztünk. Ebből 101 parti fecske, 23 molnárfecske, 1 molnár x füstifecske hibrid. A külföldi fecskék elsősorban lengyel és cseh területekről érkeztek, de a hazánkhoz viszonyított legnyugatibbi fecske is Dinnyésen került meg. 2014. szeptember 13-án fogtunk egy öreg hímecskét, melyről kiderült, hogy másfél évvel korábban, a költési időszakban gyűrűzték Angliában.

2015-ben ugyanezen a napon két cseh gyűrűs madarat fogtunk (az egyik fiatal példány volt).

Szeptember 17-én egy fiatal lengyel madár mellett egy öreg izraeli is a hálóba került. Szept. 19-én még egy gdanski fiókát fogtunk.

Szeptember 26-án egy dél-afrikai tojó is megkerült. A madarat ugyanez év februárjában jelölték, és az adatbank szerint a harmadik dél-afrikai, de egyúttal a legtávolabbi jelölésű példány.

Szeptember 7-től október 16-ig jöttek a vonuló csapatok, de nagy valószínűséggel a nálunk költő állomány már szept. közepével elvonul.

A népi hagyomány szerint Kisboldogasszony napja (szeptember 8.) a fecskék elvonulási ideje. A hazai állomány az eddigi adataink szerint valóban ezekben a napokban (hetekben) indul útnak.

Szeptember 8-án Dinnyésen két korábban fiókaként gyűrűzött példányt fogtunk. Mindegyiknél 10 km-en belül volt a fészkek.

Szeptember 11-én közel 20 km-ről

érkezett egy, szeptember 14-én újra 10 km távolságból jött be egy második költésből származó fiatal példány. A dávodi gyűrűző állomáson ezt megelőzően azonosítottak egy korábbi költésből származó fiókát. Fogtunk még fenékpusztai és sumonyi madarakat is.

2015-ben érdekes tapasztalatokat gyűjtöttünk elárult molnárfecske-fiókák repatriációjával. Összesen 20 fiókát helyeztünk be fészkekbe. Egy-egy gazdafészkek legfeljebb 2 fiókát kapott (egy esetben kivételesen három), úgy, hogy lehetőleg egykorú, vagy a behelyezendő fiókáknál 1-2 nappal fiatalabb volt az eredeti fészkek. A dajkásítás mindegyik esetben sikerült. Itt is nagyon fontos volt, hogy a „fecsketulajdonosokban” azt az érzést erősítettük, hogy mekkora érték egy fecsketelep gazdájának lenni. Az ő segítségük nélkül nem sikerült volna a dajkásítás.

A fecske sok más énekesmadárhoz hasonlóan ragaszkodik a fészkelőhelyéhez. Ha egyszer eltűnik valahonnan, akkor sok idő kell hozzá, hogy visszatelepüljön, még ha az élőhelyet kedvezőbbé alakítjuk is számára. Ezért különösen fontos, hogy a hazai állomány költési lehetőségeit biztosítsuk.

Egy sürgősen megoldandó ellentmondásra akadunk. A fecskék legjelentősebb fészkelőhelyein, a nagyüzemi marhatelepeken (de sertéstelepen is így lehet) állattól támogatás címén évente többször végigmegy egy-egy rovarirtó brigád, és módszeresen mindenhol mérgezik a rovarokat. Ezzel radikálisan lecsökkentik a fecskék táplálékát, és ha a rovarirtás egybeesik azzal az időszakkal, amikor a hűvös időben a fecskék csak az istállóban és közvetlenül a jászágón találják meg a táplálékukat, akkor a madarak tömeges pusztulását idézik elő. Ez még akkor is így lenne, ha létezne „fecskebarát rovarirtószert”, azaz tétélezzük föl, hogy nem mérgezik le közvetlenül

© Kókay Szabolcs

a madarakat. Erre olyan jászágó-tartó gazda mutatott rá, akinek fontos az „állattól” is, de világosan látja, hogy a fecskék jelentős rovarfogyasztással a jászágók javát szolgálják. Szeretném a döntéshozók figyelmét ráirányítani erre az akut problémára. Miközben a fészkekről szarka márciustól júliusig védelemben részesül, a fecske ez alatt akár tömegesen irtható.

A költőhelyek feltérképezésével, a hazai populáció jelölésével sokkal többet tudhatunk meg e számunkra oly kedves madarak életéről.

Szeretnénk, ha minél többen bekapcsolódnának a hazai fecskék élőhelyének a kutatásába. Egyes településeken átfogó képet nyerhetnénk a fecskeállomány helyzetéről, ha lelkes madárszakos felmérnék a potenciális fészkelőhelyeket, vagy az ott élő tanítók (tanárok) kikérdeznék erről a tanítványaikat, s az eredményt eljuttatnák hozzánk. Kovács Gergelyék Székesfehérváron és környékén „fecskebarát ház” programot indítottak. A legtöbb fecskéfészkek adatot beküldő településeket pedig *fecskebarát település* táblákkal szeretnénk ellátni határon innen és túl.

Köszönetemet fejezem ki a madarak élőhelyét biztosító jászágó-tartó gazdáknak, és a fészkelőhelyet fenntartó fecsketulajdonosoknak (a kettő gyakran ugyanaz)!

Akik a legtöbbet dolgoztak a fiókák jelölésénél és a hálózásnál: Fiala Zsuzsa, Polgár Márta, Kötél Dóra, Tóth Krisztina, Siposs Viktória, Bukorné Bamberger Zsuzsanna, Bukor Boglárka, Fenyvesi Zsuzsi, Koleszár Balázs, Koleszár Sándor, Borsányi András, Bukor Zoltán, Szalai Kornél, Nagy Levente, Molnár Máté, Molnár Barna és Fenyvesi Ernő – hálás köszönet a munkájukért! Külön köszönet illeti a gyűrűfogyatkozás idején segítséget nyújtó Csihar Lászlót, Bank Lászlót, Staudinger Istvánt és Karcza Zsoltot!

Fenyvesi László

Platántermés, mint madárcaapda

Madártani
Tájékoztató

© Morandini Pál felvételei

A PLATÁN GÖMBSZERŰ terméságazatai hosszú kocsányon lógva télen is láthatók a fákon. A félarasznyi száruk nagyon erősek, nem sok esélye van annak a madárnak, amelyik balszerencséje vagy ügyetlensége miatt fogságukba esik, és lógva marad a magasban ívelő vékony gallyak végén.

Az első, e témához kapcsolódó megfigyelésem 2008. március 13-án történt, amikor az Alkotás utcai Sportkórházból egy figyelmes orvos telefonált: „A kórház kertjében egy bagoly lóg magatehetetlenül egy magas fa koronájában.” A helyszínen megállapítottam, hogy önerőből oda fel nem juthatok. Márpedig egy gyönyörű macskabagoly himbálózott a platánfa koronájában, mintegy 18 méteres magasságban. A szegény madár szárnya teljesen kifeszült, helyzete reménytelen volt. Lentről távcsővel horgászszinegnek véltem a vékony szálat, ami az evezőtollakra tekeredett. De miért van egy macskabagoly evezőtollain bármilyen eredetű zsinég? ... A Kosciuskó Tádé

utcai tűzoltóság dicséretére váljék: azonnal átértékelték a helyzet tragikus voltát, és bejelentésünkre csakhamar megérkeztek. A bagoly hamarosan a biztonságot mentőtárisznyába került, és a gondozására felkért állatkerti szakemberek néhány hét ápolás és megfigyelés után szabadon bocsájtották. A mentés során kide-

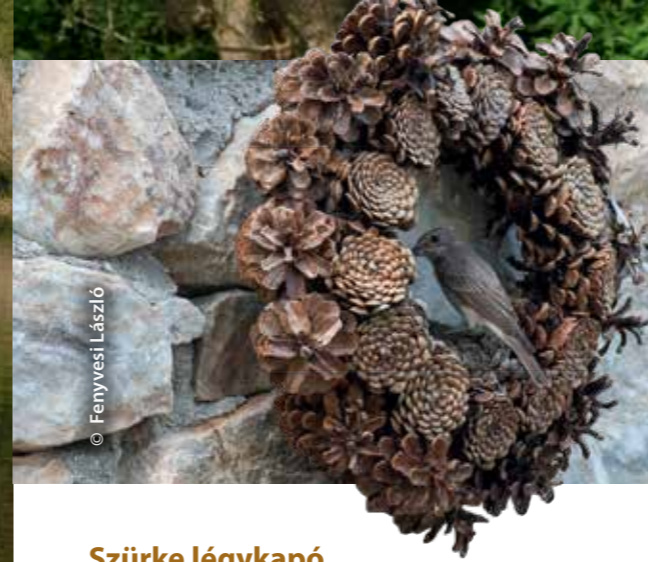

rült, hogy amit zsinégnek véltem, az a platán terméságazat-kocsánya volt. Ez a szívós szár a tél során rostjaira bomlott, de mindkét vége

szilárdan megmaradt az ághoz és a terméságazathoz rögzülve. A rostok csupán a két rögzítési végpont közt váltak el számtalan vékony – de erős – szárra. Ezek közé csapott be a balszerencsés bagoly szárnycsúcsával, és ez elég volt, hogy két toll hegye beszoruljon a rostok közé – ezzel kelepcebé került az éjszakai vadász.

A másik eset 2016 januárjában történt egy vetési varjúval, a budapesti Dolgozó utcai parkban. Ez a madár megmenekülését Iglói György vadásznak és Györfi Gábor tűzoltó alezredesnek köszönheti. Ez a varjú is lógva maradt egy platánfán, mert több terméságazat szára tekeredett a lábára. Az észlelő bejelentést tett az MME-nél, így hamarosan a helyszínre érkeztünk. A tűzoltók segítségével az állatkerti madármentőknél.

Morandini Pál

© Fenyvesi László

Szürke légykapó költése tobozkoszorúban

2015. június 29-én Csóron, az egy évvel korábban avatott emlékparkban izgatottan mozgó szürke légykapókra lettünk figyelmesek. Távolság húzódnak figyeltük, hogy mi történik. Ernő fiam vette észre, hogy a történelmi Magyarország térképe alatti tobozkoszorúra szállt a madár.

A 2 méter magasra helyezett koszorú belsejét fészkalapnak használva, mohával álcázott remekműben nevelkedett a három 2-3 napos fióka.

A legközelebbi fa, egy fekete eper, pont ebben az időszakban érlelte temérdek termését. A lepötyögő gyümölcsre ezrével gyülekező legyek bőséges táplálékforrást biztosítottak a légykapócsalád számára.

Fenyvesi László

Házi rozsdafarkú fészkelése mezőgazdasági gépekben

2015-ben, Kecskemét közelében lévő tanyánkon, egy használaton kívüli silózó gépben – a levágott növények gépbe kerülését biztosító „csatornában” költött egy pár házi rozsdafarkú. Szerencsére amikor gépet használatba kellett venni a négy fióka sikeresen kirepült. Egy másik pár ugyanitt egy traktormeghajtású kaszában kezdett költeni, de próbálkozásuk sikertelen maradt.

Ónodi Attila

Csuszák költése PVC odúban

A Baranya megyei Bogád külterületén található erdőben immár hetedik éve odútelepet üzemeltetünk. Tavaly első ízben észleltük csuszák költését. 2012-ben négy PVC csőből kialakított odút is kihelyeztünk. Ezek az időjárásviszontagságokkal

Érdekes fészkelések

Az érdekes fészkelésekről szóló beszámolókat a jövőben is köszönettel fogadjuk tagtársainktól a haraszthy@gmail.com címen!

szemben ellenállóbbak, és a harkályok sem tudják tönkretenni azokat. Korábban ezekben az odúkban széncinegék költöttek, de 2016-ban kettőben is csuszkákat találtunk. Az egyik odúban hét, míg a másikban nyolc tojás volt az erdei fenyő kéregpikkelyekből kialakított fészkekben.

Nyárondi Péter

Szerkesztői megjegyzés: A PVC odúban történő csuszkaköltés azért érdekes, mert annak sima felületére alig lehet a sarat rögzíteni, amivel a csuszka rendszeresen leszűkíti saját méretére a kiválasztott odúk bejárati nyílását. – H.L.

© Nyárondi Péter felvételei

Érdekes széncinegeköltések

A dinnyési templomdombon egy ostorfára 4 m magasra lógatott „B” odút széncinege foglalt el. 2015. április 25-én végzett ellenőrzésekor első ránézésre úgy tűnt, mintha kissé kuszan megrakott fészkek lennének az odúban, de kiderült, hogy 10 tojás lapul a fészkekben egy nemezdarabban letakarva. A 6-7 cm-es, majdnem négyzet alakú, fél centi vastag nemezdarabot lehet, hogy egy nemezszátról gyűjtötte be, és tökéletesen használta a cinege. Az odúból sikeresen kirepült a 10 fióka.

Korábban nem tapasztaltam, hogy a „D” odút is elfoglalják a cinkék, de 2014-ben három ilyen esettel is találkoztam. Mindegyik másodköltés lehetett. Az elsőt a saját kertünkben figyeltem meg Dinnyésen. A 1,5 m magasra lógatott odúban június 26-án jelöltük meg a hat fiókat, amelyek 3-5 naposak lehetnek. Egy közeli villanyoszlopon 6 m magasban, szalakóta számára kihelyezett odúból júliusban repült ki a meglepően kevés (3) fióka. Nagyhorcskón ugyancsak szalakóta, vagy búbosbanka számára kitett odúban június 27-én hét fiókat találtunk, amelyek 6-9 naposak voltak.

A kertünkben sikeresen kirepített cinegepár 2016-ban már ott nyitotta a szezon és április 2-án már kotlani kezdett ugyanabban a D-odúban. A hely aránylag zavartnak mondható, mert a bemutató madárgyűrések miatt gyakran szét vannak húzva a hálók. Ilyenkor a kotló madár csak Észak felé tudja biztonságosan elhagyni az odút, de meglepő módon egyiküket sem fogjuk meg. Az odúja iránt érdeklődő hím seregélyeket annál inkább.

Fenyvesi László

Egyetemi madárbarát mintakert Debrecenben

amelyben a Bizottság tagjai mellett oroslánrészt vállaltak lelkes természetvédelmi mérnök szakos hallgatók. A mintakert tanösvényszerűen került kialakításra, ahol elsősorban nem a funkcionalitásra, hanem a bemutatásra helyeztük a hangsúlyt. A különböző természetvédelmi eszközök a fák törzsére lettek felrögzítve, amelyek alatt ismertető táblán olvashatunk azok rendeltetéséről, illetve képeket találunk az azokat használó fajokról is. Sétánk során először egy nagyméretű dűc-ütetével találkozunk, amely közelében helyet kapott egy medence

is. Utóbbi, azok mellett, hogy a madarak itató- és fürdőhelyeként funkcionál, szaporodóhelyet jelent több békafajnak. A fák közé beérve különböző típusú és méretű madárodúk (A, B, C, D típusúak, veréblakótelep, macskabagoly- és kuvikodú) láthatók. Ezek mellett olyan egyéb természetvédelmi eszközök is tanulmányozhatók, mint a fecskelenka, denevérodú, békamenedék, süntanya, egérvár, avagy a magányos méhek védelmét szolgáló darázsgrázs.

A madárbarát kert mellett, hogy gyarapítja a látogatók természetismeretét, kiváló lehetőséget jelent a kikapcsolódásra, a feltöltődésre is. Utóbbira garancia a botanikus kert impozáns fa- és cserjekollekciója, a pihenésre csábító padjai. A kert egész évben nyitott minden egyetemi hallgató és dolgozó előtt. Különösen igaz ez a releváns szakos (természetvédelmi mérnök, biológus, ökológus) diákokra, akiknek lehetőséget teremt arra, hogy „terepon”, oktatóval tekintsék meg és tanulmányozzák a különböző természetvédelmi berendezéseket. Ezek mellett –előzetes bejelentkezés után – szívesen fogadjuk általános, illetve középiskolások csoportok látogatását is.

Kövér László

A MADARAK ÉS FÁK NAPJA alkalmából a DEHÖK Környezetvédelmi Bizottsága, a DE MÉK Természetvédelmi Állattani és Vadgazdálkodási Tanszék és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület május 10-én ünnepélyes sajtótájékoztató keretében adta át a hallgatói kezdeményezésre létrehozott Egyetemi Madárbarát Mintakertet a Debreceni Egyetem Böszörményi úti campusának botanikus kertjében.

A Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzata kiemelt figyelmet fordít a környezettudatos magatartásra. Ennek érdekében 2009-ben megalakult a Hallgatói Önkormányzat Környezetvédelmi Bizottsága. Célja olyan egyetemi közösség építése, amely a mindennapokban is kíván tenni környezetének állapotának javításáért, illetve a kialakult környezettudatos szemléletmódot hallgatói- és

munkatársi körökben is ösztönzi, terjeszti. A Bizottság munkája több alprogramra oszlik, ezek közül az egyik legjelentősebb a Természetes Egyetem Program, amely változatos eseményeket kínál a hallgatóknak az egész év során. Ilyen például a téli madárgyűrzési bemutató, a botanikus- és állatkerti séta, az őszi

darules, avagy a tavaszi madarász-túra a Hortobágyi-halastavakhoz. Ezek mellett rendszeres etetéssel segítjük a madarak áttelelését az egyetem három campusán, illetve őshonos fa- és cserjefajok ültetésével próbáljuk zöldebbé tenni a campusok környezetét. Régi ter-
vünk volt, hogy létrehozzunk egy

természetvédelmi bázishelyet, ahol egy helyen demonstrálhatjuk a madár- és természetvédelemben használatos speciális eszközöket. Erre kínált kiváló lehetőséget az MME Madárbarát Kert programja, illetve az Agrártudományi Központ területén található botanikus kert. Bizottságunk a Madárbarát Kert program szellemiségében, illetve önálló ötletei alapján valósította meg az ország első Egyetemi Madárbarát Mintakertjét. A programhoz való regisztrációt követően az MME-től beszereztük a különböző eszközöket, amelyeket kiegészítettünk az általunk készített és építettekkel. A kihelyezést egy egész napos tereprendezés előzött meg,

A TERMÉKEINKET MEGTALÁLJA KIZÁRÓLAGOS,
SZAKKÉPZETT VISZONTELEDŐINKNÁL, VALAMINT AZ
INTERNETEN A WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM OLDALON ➔

CL COMPANION *A MINDIG KÉZNÉL LÉVŐ TÁRS*

A természet megfigyelése során minden egyes pillanat számít, hiszen számos olyan ritkán felbukkanó faj létezik, mint a félnék jégmadár. Kompakt méretüknél fogva a SWAROVSKI OPTIK CL Companion távcsöveit mindig a keze ügyében tarthatja. Egyedi kialakításuk gondoskodik páratlanul egyszerű kezelhetőségükről, míg kiváló optikájuk rendkívüli, nagy fényerejű képet alkot. A robusztus felépítésű, rendkívül jó vízállóságú CL Companion távcsövekkel minden eshetőségre felkészülten figyelheti a természetet. Egy ilyen társsal az oldalán garantáltan lenyűgöző élményekkel lesz gazdagabb! Élvezze még jobban a pillanatot – a SWAROVSKI OPTIKKAL.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK